

MATANGLAWIN

OPISYAL NA PAHAYAGANG PANGMAG-AARAL NG PAMANTASANG ATENEO DE MANILA

BAGONG NORMAL

SA 'DI PANGKARANIWANG PANAHO

TANAWIN AT TUNGUHIN

Mapanghamon ang ating panahon.

Kailangan ang mga matang nangangahas tumitig at magsuri sa paligid. Kailangan ang isang tanglaw ng katotohanan sa gitna ng dilim na laganap na pambubulag at pagbubulag-bulagan. Kailangan ang mga kuko ng lawing daragit sa mga dagang ngumangatngat sa yaman ng bansa at ahas na lumilingkis sa dangal at karapatan ng mga maralita. Kaya't ang Matanglawin ay bumabangon upang tumugon.

Tumutugon ang Matanglawin, una, bilang pahayagan ng malaya at mapagpalayang pagpapalitan ng kuro-kuro tungkol sa mahahalagang usaping pampaaralan at panlipunan; at ikalawa, bilang isang kapatiran ng mga mag-aaral na may malalim na pananagutan sa Diyos at sa Kaniyang bayan.

Ang Matanglawin ay hindi nagsisimula sa wala. Saksi ito sa nakatanim nang binhi ng pagtataya at pagkilos ng ilang Atenista. Subalit hindi rin ito nagtatapos sa simula. Hangad nitong diligin at payabungin ang dati nang supling, at maghasik pa ng gayong diwa sa higit na maraming mag-aaral. Hangad din nitong ikalat ang gayong diwa sa iba pang mga manghahasik ng diwa at sa iba pang mga pamayanang kinasasangkutan ng mga Atenistang kumikilos palabas ng kampus.

Sa adhikaing nakabatay sa tunguhin, isinasabalikat ang mga sumusunod na sandigang simulain at tanawin:

MAGING matapat at matapang sa paghahanap at paglalahad ng katotohanan: katotohanan lalo na ng mga walang tinig.

BIGYANG-DAAN ang malaya, mapanuri, at malikhaing pagtatalakayan: kabilang na ang kritisismo ng mga mag-aaral hinggil sa mga usaping pangkampus at panlipunan.

HUBUGIN ang mga kasapi sa pamamagitan ng pakikisalamuha sa mga tao lalo na sa mga anakpawis, pandayin sila sa masinop na pananaliksik at pagpapahayag, at hasain sa malalim na pagninilay upang maging mabisang tagapagpailal ng pagbabago ng mga di-makataru-ngang balangkas ng lipunan.

TUMAYO bilang isang aktibong kinatawan ng Pamantasan para sa ibang paaralan at sektor ng lipunan.

ITAGUYOD ang diwa at damdaming makabansa lalo na sa pagpapalaganap at pagpapayaman ng sariling wika.

PAIGTINGIN ang kamalayang pampolitika sa Ateneo sa paraang mapayapa subalit mapaghamon, may kiling sa mga dukha bagaman walang isang ideolohiyang ibinabandila.

IBATAY ang lahat ng gawain sa papasulong na pananaw ng pananampalatayang Kristiyanong sumasamba sa Diyos na gumagalaw sa kasaysayan, kumakampi sa katotohanan, at may pag-ibig na napapatupad ng katarungan.

Pabalat ni Geela Maryse N. Garcia

Sa isang kalye sa Escolta, nakaupo ang isang musmos na bata habang naglalaro ng maruming tubig mula sa kanal, at habang pinalilibutan din ng naglalakihang mga gusali at rumaragasang mga dyip.

Sa murang edad, halos walang muwang na naliligo ang bata sa kahirapan at karahasan na dumadami din sa libo-libong mga Pilipino sa kasalukuyang panahon.

Isa lamang siya sa mga ninanakawan ng karapatang mabuhay nang masagana, mapayapa, at ligtas — dulot ng iba't ibang sakit ng pamahalaan at mga mamamayan nito.

Pagmamay-ari ng mga lumikha ang lahat ng mga nilalaman ng pahayagang ito. Pinahihintulutan ang lahat ng pagsipi sa mga nilalaman ng magasin basta hindi ito sinasaklaw ang buong akda at mayroong karampatang pagkilala sa mga lumikha.

Bukas ang Matanglawin sa lahat (Atenista man o hindi) sa pakikipag-unayan: pagbibigay o pagsasaliksik ng impormasyon, pagtatalakay ng mga isyu, o pagpapaalam ng mga puna at mungkahi ukol sa aming pahayagan.

Sa lahat ng interesado, mangyari lamang na tumawag sa (632) 426-6001 lokal 5449, magpadala ng liham sa matanglawin.ateneo@gmail.com, o sumulat sa pamunuan ng Matanglawin, Silid-Publikasyon (MVP 201-202), Pamantasang Ateneo de Manila, Loyola Heights, Lungsod Quezon 1108. Maaari rin sundan ang Matanglawin sa sumusunod na mga plataporma online: facebook.com/MatanglawinAteneo; at twitter.com/MatanglawinADMU.

Kasapi ang Matanglawin ng Kalipunan ng mga Publikasyon o Confederation of Publications (COP) ng Pamantasang Ateneo de Manila.

Tumatanggap ang publikasyon ng mga aplikanteng mag-aaral sa kahit anong petsa ng taon, sa pagpapasya ng pamunuan ng Matanglawin.

PATNUGUTAN

MICAH M. RIMANDO, BFA ID '18
PUNONG PATNUGOT

JOSE S. MEDRIANO III, AB POS '18
KATUWANG NA PATNUGOT

DALE GILBERT D. GALINDEZ, AB PSY '18
NANGANGASIWANG PATNUGOT

CELINE S. LEE, AB POS '20
PANGKALAHATANG KALIHIM

CARL JASON B. NEBRES, AB POS MPM '19
PACO B. RIVERA, AB EC-H '19
MGA PATNUGOT NG SULATIN AT SALIKSIKAN

GERALD JOHN C. GUILLERMO, AB POS '19
PATNUGOT NG DISENYO

GEELA MARYSE N. GARCIA, AB COM '19
PATNUGOT NG SINING

GENESIS R. GAMILONG, BS LM '19
PATNUGOT NG PRODUKSYON

JESSICA NICOLE M. GAYO, AB LIT (ENG) '19
TAGAPAMAHALA NG SOCIAL MEDIA

ALYANNA BIANCA D. PAMFILO, AB LIT (ENG) '19
TAGAPAMAHALA NG PROYEKTO, AT PANDAYAN

BAGWISAN NG SULATIN AT SALIKSIKAN
JOSE ABELARDO M. TORIO - KATUWANG NA PATNUGOT

MARY GRACE D. AJERO, ANGEL KISCHKA O. BACCAY, CARISSA NATALIA DT. BACONGUIS, JAZEL A. BALGOS, JUBERT P. CALAMBA, ALLAN P. CASAUJ JR., KEVIN MATTHEW O. CHOA, DINO DE GUZMAN, BEN EMMANUEL C. DELA CRUZ, THEA LYNN B. DOCENA, SAMANTHA JUSTINE Q. DOMINGO, STEPHANY ASHLEY L. ESGUERRA, NAOMI FLORES, CYLA G. GALO, DARA CLARYSSE GOLPE, PAMELA ANNE A. ISIP, APRILLE, DIANE D. JARCIA, ABEGAIL JOY Y. LEE, DANIELLE M. LINTAG, JEAN CEDRIC G. MADRIGALEJO, NERISSE MAMERTO, JAYSON MARCELO A. MEDINA, CAILA JULIENNE B. NOCHE, MARIE ANGELA C. PABULAYAN, CASSEUS EARL R. PALMA, KING REINIER P. PALMEA, JUSTINE MARIELLE O. PORRAS, ANNE MARIE T. REY, CARL MATTHEW D. RODRIGUEZ, DENISE ABBY S. SANTOS, JOSE EDWIN R. SEGISMUNDO, ADRIAN MIGUEL SORIANO, PATRICIA ANNE S. YRAY

BAGWISAN NG SINING
PAULINE ANGELA G. TIAUSAS - KATUWANG NA PATNUGOT

JOSE LUIS C. ALCUAZ, CHRISTINE LOUI V. ARAÑA, KATE AIVON Y. BARCELA, TERESA MARIS S. CARNECER, RIZELLE A. DIAZ, SELEENA BEATRICE P. DIMAANO, TRISHA MARIE L. OSCURO, JAN MICHAEL SANTOS, JOSE EDWIN R. SEGISMUNDO, ZEINA DENISE R. RENACIA

BAGWISAN NG DISENYO
LOUISE ALTHEA G. ACOSTA, BEATRICE CASSANDRA O. GRUTA, PAMELA ANN H. LAO, PATRICIA LOUISE N. REYES, PAULINE ANGELA G. TIAUSAS

BAGWISAN NG PRODUKSYON
JAZEL A. BALGOS, TERESA MARIS S. CARNECER, JANICA B. ENCINAS, DANIELLE J. FIGUEROA, GABRIEL RAPHAEL A. LEGASPI, PATRICIA LOUISE N. REYES, JAN MICHAEL SANTOS

BAGWISAN NG PANDAYAN
JOSE LUIS C. ALCUAZ, JANICA B. ENCINAS, NIELS GABRIEL S. NABLE

BAGWISAN NG SOCIAL MEDIA
KATHERINE B. ALAMARES, DANIEL MARTIN R. CARIÑO, MADHYA CHANTAL DUVERTE M. CUSTODIO, SAMANTHA ROELLE P. EGE, THEA LYNN B. DOCENA, APRILLE DIANE D. JARCIA, GABRIEL RAPHAEL A. LEGASPI, NICOLE JEANICA V. LIM, JEAN CEDRIC G. MADRIGALEJO

BAGWISAN NG PROYEKTO
MIKAELA S. CORTEZ, CHARLENE KATE D. CRUZ, ANGELO TIMOTHY P. DAWA, JANICA B. ENCINAS, ELAISHA NELLE C. ESPINOSA, JOHN JOSEPH C. SILVA

TAGAPAMAGITAN
DR. ANNE LAN K. CANDELARIA
KAGAWARAN NG AGHAM PAMPOLITIKA

LUPON NG MGA TAGAPAYO
MARK BENEDICT LIM
KAGAWARAN NG FILIPINO
DR. MICHAEL D. PANTE
KAGAWARAN NG KASAYSAYAN
MICHAEL-ALI D. FIGUREOA
KAGAWARAN NG FINE ARTS

ANG BAGONG NORMAL SA ATING LIPUNAN

Nagpapahayag ng pagyakap ang pagsasabi ng “normal.”

Samu't saring mga pangyayari, ideya at bagay ang lumalantad bilang bago sa administrasyon ngayon. Mula sa tahanan hanggang sa lansangan, iba't iba ang pamamaraan ng pagbubulaga ng mga ito. Hindi lamang bago, kundi nauulit ang mga ito. Palagian itong nakikita, nararamdaman at naririnig. Kakabit nito ang halos pagyakap sa mga bagong elementong nauulit na maaaring maging dahilan upang sabihing pumapasok tayo sa pagbuo ng panibagong normal.

Hindi nagmula sa kahungkagan ang mga bagong normal sa ating lipunan. Ebolusyon lamang ito ng mga umiiral na siste na halos wala namang pinagbago sa nakasanayan, at ito ang nais suriin at sisirin ng isyu - mula sa lente ng pagiging isang panibagong normal. ang pamamayagpag ng lakas ng imperyong Maynila, ang pantapal na solusyon ng administrasyon sa ENDO, at ang panunumbalik ng awtoritarianismo sa bansa buhat ng Batas Militar. May mga bago namang bunsod ng bagong puwersa at moda ng komunikasyon buhat ng mga pagbabago sa teknolohiya. Ang pamamayani ng patriyarkal na kultura at kaakibat na pagsasa-obheto ng kababaihan ay lumalaya na sa limitasyon ng heograpiya sa pag-usbong ng mga grupong Pastor Hokage na nagpapalaganap ng kultura ng panggagahasa.

Kinakasangkapan na rin ang teknolohiya sa politikal na interes sa pamamayagpag ng mga pekeng balita sa internet. Talamak pa rin ang karahasan sa kanayunan, na umaabot na sa mga klinika ng mga doktor sa baryo. Umuusbong ang usapin sa mga makabagong simbahan at ambag nito sa patuloy na paghamon sa nakasanayan.

Binubuhay ang isyu ng mental health sa loob ng mahabang panahong ng pagkukubli. Sa pagkakataong lumilitaw ang mga ito sa mata ng lipunan - sa paraang paulit-ulit - maglalantad itong mga isyung panlipunan bilang panibagong normal.

Sa pagyakap ng lipunan sa mga bagong normal, malaking hamon ang bitbit nito - ano ang sinasabi nito patungkol sa ating mga sarili? Layon ng isyu na ipaalam sa mga mambabasa nito kung ano ang isinasaalang-alang na bagong normal sa panahong ito. Maaaring maging lumang tugtugin ito para sa mga nakakatanda na at nakakita rin ng mga naging baging normal sa kanilang panahon, ngunit kahit na may kahalintulad ang mga ito sa mga nangyayari ngayon, hindi ito replika ng mga naganap noon na nangyayari muli sa kasalukuyan.

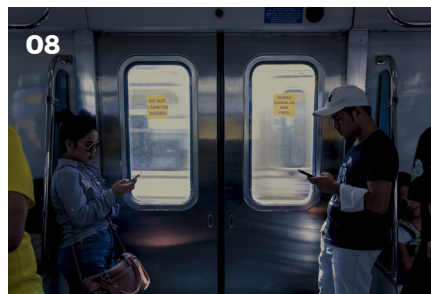
Hinahamon ang lahat ng mga makakabasa nito na mamulat sa mga bagong normal ng lipunan sa konteksto natin ngayon. Nawa'y mamulat ang mga mambabasa ukol sa mga posibleng maging karaniwan sa ating lipunan, katulad ng walang katapusang pagpapakalat ng maling balitang mayroong intensyong manira ng mga tao, organisasyon, institusyon, at iba pang entidad na layong siguruhin ang kapakanan ng nakararami.

Sa huli, ito ang mahahalagang tanong, bilang mga mamamayan: ano nga ba ang mga ginagawa natin upang hindi palalain ang sitwasyon ng lipunan? Ano ang papel nila sa pagpapanormal ng mga sitwasyon na nakakapagpalala sa mga kasalukuyang problemang ating kinahaharap? Sikapin sana nating iwasan ang pagpili at pagtangkilik ng mga prosesong lalong magpapasidhi sa mga nagiging normal na problema sa lipunan.

24

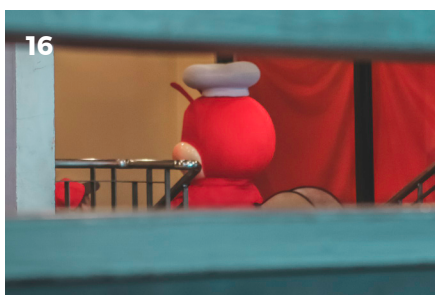
08

12

16

20

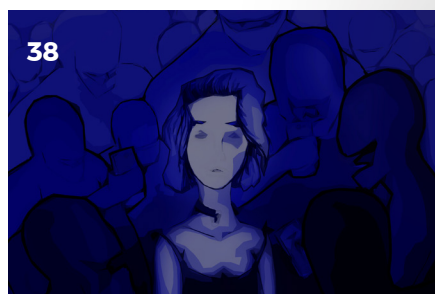
30

34

38

42

08 LAWINNEWS.PH:
ABNORMALIDAD
SA KATUNGGALI NG
KATOTOHANAN

12 SA LIKOD NG BAHAGHARI
ANG MAYKAPAL

16 ANG PAGSALBA SA MGA
PERISHABLE GOODS

20 TANGING INA LANG

24 PANGANIB SA
PAGLILINGKOD: MGA
DOKTOR SA BARRIO

30 ANG BAGONG SISA: ANG
KALAGAYAN NG MENTAL
HEALTH SA PILIPINAS

34 HARING MAYNILA, ALIPING
MARALITA

38 PANANAHIMIK SA
GITNA NG 'KULTURA NG
PANGGAGAHASA'

42 PERYA, PAGMUMURA,
PAGTATAKWIL, AT
PAGPAPATAY

GERALD JOHN C. GUILLERMO
PATNUGOT NG DISEÑO '17-'18

BANGUNGOT NG KATHA: MGA PAHINA NG PROPESIYA?

Alas-diyes na ng gabi. Magsasara pa lang ako ng munti naming tindahan sa aming barrio. Gabi na noon at wala nang tao sa labas ng bahay. Kakauwi lamang ni Mang Toni at nagsasara na rin siya ng kanilang pinto.

Ngunit, may mali sa gabing iyon. Naging malamig ang simoy ng hangin at may mahinang kaluskos sa malayo. Papasara na ako ng pinto, nang biglang may sumigaw, "NANDIYAN NA SILA!" Lumabas ako at may itim na anyo na lumapit at nagdala sa akin sa kakahuyan. Nagpupumiglas ako ngunit ayaw nila akong bitawan. Nanlilisik ang kanilang mga pulang mata. Napakabilis na ang tibok ng puso ko, ngunit nangingibabaw ang pagkagulat na parang 'di ito totoo. Nag-anyong kutsilyo ang isang galamay ng lamang-lupa at tumaas ito. Sinubukan kong sumigaw ngunit tila hinigop nila ang boses ko. Wala na akong magawa.

Napatitig na lang ako sa dulo ng kamay na patalim ng lamang-lupa. Isang matinis na boses ang aking narinig at kasabay nito ang malamig na patalim sa loob ng aking dibdib. Bumagal ang aking paghinga. Dumidilim na ang aking paningin. Sinubukan ko muling sumigaw, ngunit kahit isang salita, wala. Wala na talaga akong magawa.

Isa sa paboritong libangan natin ang pagbabasa ng katha o fiction. Nahuhumaling tayo sa pagbabasa ng mga ito sapagkat may basehan ito sa realidad habang nagpapakita ng mga posibilidad ng isang pangyayari; isang imahinasyong kaiba sa ating tunay na ginagalawan. Bukod dito, napupukaw ang ating diwa at imahinasyon sa mundo na lampas sa ating kongkretong kinalalagyan. Masasabing ito ay isang uri ng pahinga sa mabilis na pag-inog ng realidad na napakahirap sundan at sabayan minsan. Ilan sa mga sandali ng pagtakas ay sa

pamamagitan ng pagbabasa ng mga kuwentong katha.

Ngunit sa kasalukuyang kalagayan ng ating bansa, napakaraming tao ang nakapapansin sa pagkakahalintulad ng mga pangyayari sa isang akdang katha. Tila nasa nibel pa rin ito ng kabalintunaan, ngunit unti-unti na nitong binabasag ang hangganan ng realidad at kathang-isip. Ang mga pangyayari at kaganapang matatagpuan lamang sa mga pahina ng mga libro ay nagiging kongkreto na para bang ikinukwento na lamang ang realidad base sa mga istoryang katha na binabasa para panandaliang lumayo sa realidad.

Subalit, ang ganitong uri ng pananalamin ng lipunan bilang isang malabangungot na pagkakatha sa kasalukuyan ay mapanganib. Hindi normal na ang katha na nasa ganitong pagkukuwento ay nagiging makatotohanan. Tayo ay gumagalaw sa lipunan ng katuwiran at tamang mga proseso. Ang pagsasakongkreto ng mga bangungot na ito ay tumataliwas at bumabalikwas sa ating mundong nakasandig sa mga batas. Ang mga batas na lumilimita at nagtatakda ng hangganan kung hanggang saan lamang ang saklaw ng kapangyarihan ng bawat isa ang kaibahan ng ating realidad sa mga gawang katha.

Ngunit gaya rin ng paggamit ng katha bilang instrumento ng imahinasyon para sa hinaharap, nagsisilbi ang mga gawang katha bilang pagpapasidhi ng mga karanasan ng bawat isa. Tumitindi ang ating pananaw sa mga bagay sa ating lipunan na tumutulong upang maintidihan pa natin ang mga ito. Hihintayin pa ba natin na ang mga bangungot na nakalimbag lamang sa mga pahina ng libro na magkatotoo at maging ating bagong realidad?

PACO B. RIVERA
PATNUGOT NG SULATIN
AT SALIKSIKAN '17-'18

MALAYANG PAMAMAHAYAG PARA SA MALAYANG PILIPINAS

Isang pangitain ang bumabagabag sa Inang Bayan — ang pangitain ng imperyalismo. Sa pamamayagpag ng multong ito, nailalagay sa peligro ang kalagayan ng maraming Pilipino. Maaaring sabihin na lantay ang karanasan ng marhinalisasyon sa hanay ng mga pambansang minoryang patuloy na naaapektuhan ng paghahari ng dayuhang interes sa bansa. Upang iginat ang kanilang karapatan, laksa-laksang puwersa ng katutubong Pilipino ang nagsanib upang tuligsain at pabagsakin ito: Moro at Lumad, Ibanag at Mangyan, Katutubo't Magsasaka mula Cordillera hanggang Caraga.

Mula Setyembre 1 hanggang Setyembre 22, namalagi sa Unibersidad ng Pilipinas ang iba't ibang hanay ng pambansang minorya mula sa iba't ibang panig ng bansa. Pumunta sila sa paghahangad na mapakinggan ng mga tagalungsod ang mga suliranin sa kanilang mga komunidad. Araw at gabi, iba't ibang kultural na pagtatanghal mula sa mga minoryang grupo ang idinaos sa Sitio Sandugo, ang kinalalagyan ng kampuhan.

Ang pagkilos ng mga marhinalisado, gaya ng mga katutubo, ang dahilan kung bakit kumikilos ang Matanglawin. Nangangako ang Matanglawin na patuloy na maglilimbag at mag-uulat para mabigyang-bose, hindi lang ang pambansang minorya kundi ang malawakang hanay ng minamarhinalisa: manggagawa, magsasaka, kababaihan, kabataan at iba pa. Nakasandig ang pamamahayag ng Matanglawin sa pagkilos ng mga marhinalisado. Kung hindi sila matapang na nakikibaka, walang laman ang pahayagan ng Matanglawin ngayon.

Hindi dapat mapanghinaan ng loob ang mga publikasyon sa panahon

ng pananakot at pambubusabos ng gobyerno. Kailangan nilang maging boses ng api at instrumento upang makamit ang ganap na kapayapaan hindi lamang ng mga mag-aaral bagkus ng buong sambayanang Pilipino.

Kailangan tayong maging kasintapang ng mga pambansang minorya na tumatangging ikubli ang kanilang mga hinaing at patuloy na iginigat ang kanilang karapatan sa maayos at mapayapang buhay na binawi sa kanila. Tahasan nilang ihinahayag ang kanilang layuning patalsikin ang dayuhang kapitalista at militar na namamalagi sa kanilang mga pamayanan. Ganoon din dapat ang mga publikasyong pangmag-aaral. Dapat tayong magkaisa. Tayo ang dapat na pinapakinggan at hindi sinasagasaan.

Sa huli, nararapat lamang na mangamba ang mga dayuhang nangingialam sa lupang ninuno sapagkat patuloy na napakikinggan ang tinig ng pambansang minorya ngayon, mapalungsod man o mapanayon. Nararapat lamang na paigtingin ang pagbibigay-bose ng mga publikasyong pangmag-aaral sa mga marhinalisado. Walang mawawala sa pakikibaka at paglalakbay na iniaalay para sa sariling pagpapasya at makatarungang kapayapaan. Walang mawawala sa paghuhubad bilang susi para sa malayang pamamahayag. Nariyan ang Inang Pilipinas na kukopkop sa kanila. Nariyan ang malawak na masa sa labas ng mga pamantasan.

MICAH M. RIMANDO
PUNONG PATNUGOT '17-'18

PUNAN ANG PUNA, HUWAG LANG PUNA NANG PUNA

Tila bahagi na ng ating kultura ang panlilinlang at panggagayo, at pasimuno pa nito ang mga nakaluklok sa gobyerno. Magmula sa gobyerno, patungo sa ating pamantasan, umiiral ang mga kabalintunaan, panlilinlang, at hindi pagpapakatotoo sa mga ipinaglalaban at pinaninidigan. Isa na rito ang naging alitan noon sa Coalition of Ateneans for Indigenous People (CAIP).

Noong Setyembre 12, 2017, nanawagan sa Facebook ang isa sa mga miyembro ng CAIP, si Niels Nable. Biglaan kasi siyang tinanggal nang walang abiso sa group chat ng CAIP kahit hindi siya bahagi ng usapan.

Nagkaroon ng hidwaan sa pagitan ng mga sumasang-ayon sa pagpapababa ng budget at tuluyang pagpapatanggal ng NCIP, at ng mga nais na panatilihin ito habang rinereporma, at pinapabuti ang pamamalakad nito. Tinanggal ni Karin Bangsoy sa group chat si Niels Nable dahil maaari raw masaktan ang damdamin niya o maasar bilang kaibigan ni Marvin Santiago (Miyembro ng Kabataan Partylist Katipunan) na kumontra sa nakararaming miyembro ng CAIP na naghahangad ng reporma, at hindi tuluyang pagbuwag sa ahensiya.

Naghingi naman si Bangsoy ng tawad at inamin niyang hindi ito demokratiko at nabanggit na tensiyonado lang ang usapan at hindi raw siya sigurado sa magiging reaksiyon ni Nable. Hindi lang ito tungkol kay Nable at Bangsoy – nariyan din ang ilang mga miyembro ng CAIP sa groupchat na nakitawa lang o walang ginawa. Sa huli, ano pa man ang katayuan ng isa't isa patungkol sa NCIP, hindi makatarungan ang naging pag-uugali at pakikitungo kay Nable ng ilang mga taga-CAIP.

Hindi ba't karahasan din ang pagpapatahimik at pagtanggal sa

karapatan ng mga taong magsalita— ang pagpigil sa maaari sanang maging daluyong ng pakikipagdiyalogo? Kung sinusubukan ng mga grupong katulad ng CAIP na itaguyod ang karapatan nga mga katutubo at puksain ang karahasan ng mga nang-aapi sa mga katutubo, mainam na magsimula ito sa pagninilay at pagpuna sa sariling mga pamamaraan.

Siguraduhin sana ng mga pinuno (at hindi lang ito para sa CAIP, kundi pati na rin sa iba't ibang organisasyon sa loob at labas ng pamantasan) na sila mismo o ang mga kasama nila, sinisikap na walang dahas o kawalang-katarungan na ipinapataw sa kapuwa mga katrabaho.

Hindi lang tungkol sa mga sarili natin ang pagsubok na ikinakaharap ng ating mga organisasyon. Higit na mas malaki itong lahat sa atin, at kung sa loob pa lamang, nagkakasakitan na, 'di malabong mabuwag ito mula sa loob habang patuloy na binubuwag sa labas.

Higit na kailangan ng maayos na pakikitungo, malalim na pakikipagtulungan, at pakikinig sa kabila ng maingay at marahas na panahon. Sinasabing sa pagiging tahimik, ang nang-aapi ang nagtatagumpay, pero paano kung hindi nga tahimik, ngunit nagpapatahimik naman?

Hindi lang ito basta-bastang away sa group chat, at hindi ito “pagpapalaki ng usapin” katulad ng iginigiit ng ilang miyembro ng CAIP. Mayroon itong pinanggagalingang kasaysayan ng mga diskriminasyon sa pagitan ng mga mag-aaral, administrasyon, at mga grupongmayroong iba't ibang mga ideolohiya at paniniwala.

Sa huli, hindi nalalayo sa pinupunang mga problema sa lipunan ang mga usapin sa pamantasan. Kaakibat ng pagiging kritikal sa pamahalaan ang pagiging kritikal sa ating mga sarili.

A photograph of a crowded train interior. In the center, a man in a blue shirt is looking down at his smartphone. To his left, a woman is also looking at her phone. The train has blue overhead handrails and other passengers are visible in the background, some looking at their phones. The overall atmosphere is one of a busy, modern public transport system.

LAWINNEWS.PH: ABNORMALIDAD SA KATUNGGALI NG KATOTOHANAN

Paano natin hahamunin ang huwad na mga balitang lalason sa balon ng impormasyon ng bansa? Normal bang magbulag-bulagan sa natutunghayang kasinungalingan? O hindi na nga ba normal ang pumanig sa katotohanan?

SULAT NI ANNE MARIE T. REY
MGA KUHA NI GEELA MARYSE N. GARCIA
LAPAT NI BEATRICE CASSANDRA O. GRUTA

Hindi na banyaga sa ating bayan ang penomena ng fake news o pekeng balita.

Noong una, nakilala natin ito sa payak na anyo ng tsismis o haka-haka. Ngunit nasaksihan natin ngayon ang paglipana ng mas bantog nitong pagkakakilanlan – ang huwad o maling impormasyon. Noon, mga grupo lamang ng tsismo at tsimosa ang masugid na nagpapakalat nito. Ngayon, buong masa’y nakatitig, nakikinig. Ano man ang anyo nito, walang dudang makaaapekto ito sa indibidwal at lipunan. Gayunpaman, sino ang mag-aakala na ang fake news ay nag-anyo bilang isang makapangyarihang sandatang mapaniil, mapanlinlang, at mapaminsala.

Kasabay ng mabilis na pag-usbong ng mundo ng social media, hinaharap ngayon ng bansa ang pagdaluyong ng pekeng balita sa mundo kung saan mabilis na rumaragasa ang impormasyon. Nararapat lamang pag-aralan ang mga implikasyon nito sa lipunan at sa pagbabago sa ating pagtingin sa kung ano ang totoo at hindi.

NANG DAHIL SA SOCIAL MEDIA

“Hindi siya bago, ang kaibahan lang ngayon ay ‘yung porma niya”, ito ang pahayag ni Dabet Panelo, Secretary-General ng National Union of Journalists (NUJP), isang organisasyong nagtataguyod sa kapakanan ng larangan ng pamamahayag sa bansa. Nang binalot ng dilim ang bansa noong panahon ng Batas Militar, palasak na ang paggamit ng pekeng balita upang pagtakpan ang mga karahasan, kalabisan, at kakulangan ng administrasyon. Sa kasamaang palad, nananatili pa rin hanggang sa kasalukuyan ang paglaganap ng pekeng balita at ginagamit naman nitong daluyan ang social media.

Sa kasalukuyan, ang mga Pilipino ang nangunguna sa daigdig sa paggamit ng social media. Ayon sa datos noong 2016, 47 bahagdan o kalahati ng populasyon, nasa social media na gumugugol ng humigit-kumulang apat na oras araw-araw. Dagdag ni Panelo, hindi kailanman ito naglaho bagkus mas napunta lang sa kamalayan ng mga mamamayan ang pag-iral ng pekeng balita nang dahil sa social media. Marami ang naaapektuhan. Marami ang

nakapapansin kaya’t marami rin ang nagnanais makialam.

ANG NAG-UDYOK

Unang nasaksihan sa bansa ang paggamit ng social media bilang pangunahing instrumento ng pangangampanya noong Halalan 2016. Naging modus operandi ang sunod-sunod na paggamit ng pekeng balita upang siraan ang mga kalaban sa politika at pabanguhin ang imahen ng mga sinusuportahang kandidato. Humantong ito sa malaking pagbabago ng social media na naging arena ng naglalabang prinsipyo, ideya, at opinyon.

“Sinasadya siyang ipakalat para mapagting ang emosyon ng mga mambabasa – dahil sa panahon ng social media, emosyon ang mas namamayani kesa kritikal na pag-iisip”, pahayag ng Center for Media and Freedom Responsibility (CMFR). “Hindi na iniisip kung mali ba o tama basta nagse-serve sa kanilang mga interes, yun ang kanilang pinaniniwalaan” ani ng organisasyon.

Binihisan ng pekeng balita ang sarili sa parehong paraan na isinusulat ang totoo ng balita. Dahil dito, hindi na litaw ang pagkakaiba ng totoo sa peke. Kapag huhubaran, lalantad ang epektibong banta ng pagsalanta sa balon ng impormasyon ng bansa na magdadala ng pag-aalinlangan kung ano ang tama sa mali.

ANG MODERNONG SANDATA

Sa konteksto ng pambansang diskurso, isang epektibong politikal na sandata ang pekeng balita sa pag-impluwensiya at paglihis ng opinyon ng tao upang umayon sa kagustuhan ng makapangyarihan. “Ang pekeng balita ay organisado at mayroong conscious effort ‘yung ilang mga grupo para ipalaganap ang isang bagay na magbibigay ng ninanais na emosyon mula sa publiko. Noon pa man, ginagamit na ang terminong black propaganda bilang instrumento ng panloloko sa tao na paulit-ulit na ginagawa. If you repeat a lie a thousand times, it becomes a truth,” paliwanag ni Danilo Arao, isang propesor sa Kagawaran ng Pamamahayag sa Unibersidad ng Pilipinas – Diliman. Dito pumapasok ang elemento ng pananadya.

Dagdag ni Arao, ang nakikinabang sa kaguluhang ito ay mga nasa kapangyarihan. Kumbaga, mailulusot ang ikinukubling kalupitan at kakulangan kapag gamiting dahilan ang “o, fake news lang yan!”

Makikita ito, halimbawa, sa kung paano ginamit ni Department of Justice (DOJ) Secretary Vitaliano Aguirre II ang pekeng balita upang linlangin ang masa. Naglabas ng alegasyon si Aguirre na diumano ay may mga senador na kakuntsaba ng mga Maute sa krisis sa Marawi na itinuturing na pamamaraan ng panlilinlang at paghihikayat ng kritisismo sa oposisyon.

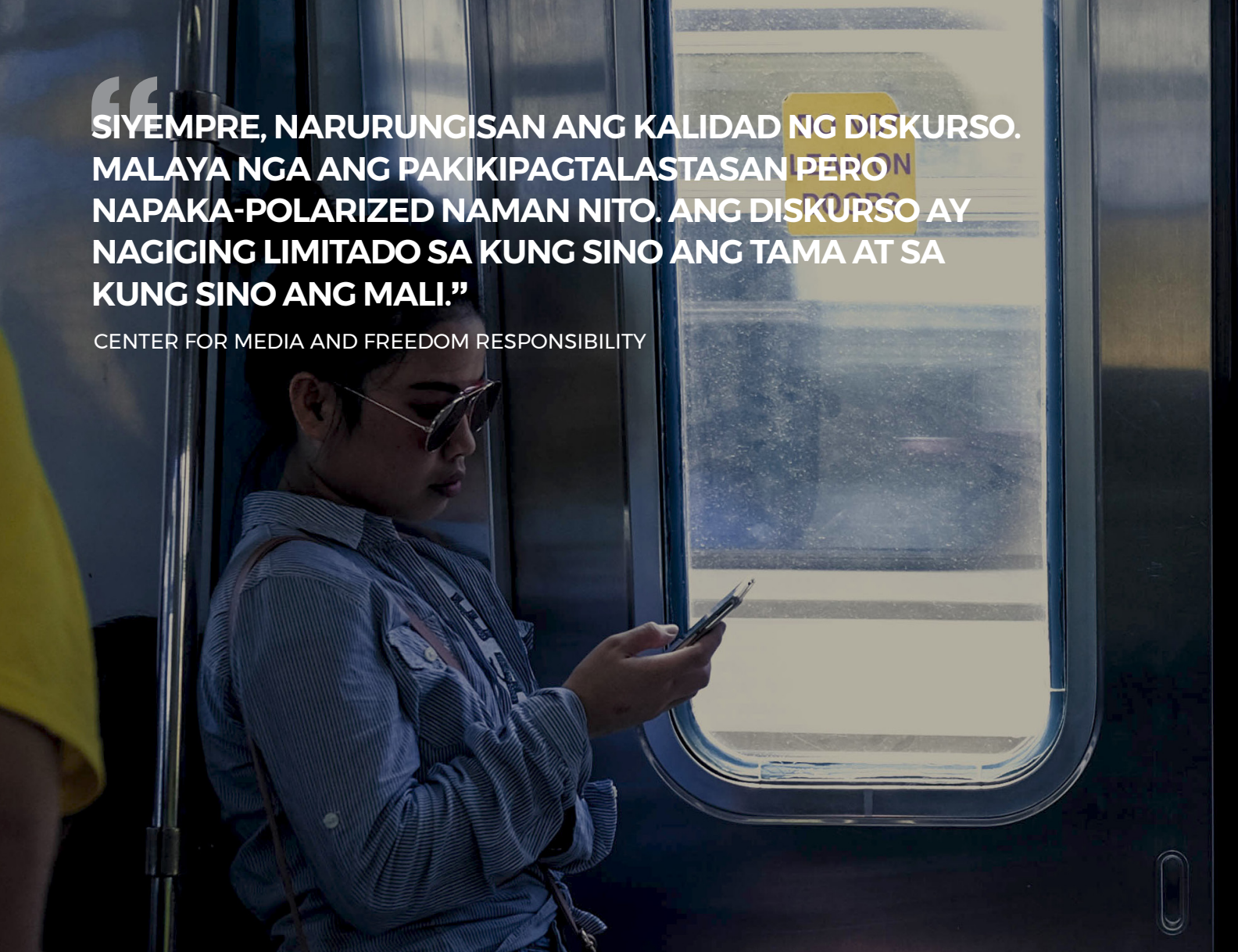
Ganito rin ang gawi ng PCOO officer na si Mocha Uson sa maling paggamit ng mga larawan at pagbabahagi ng impormasyon na may bahid ng kasinungalingan. Halimbawa nito ang paggamit sa larawan ng mga kapulisan ng Honduras bilang pantukoy sa sandatahang-lakas ng Pilipinas. Malaki ang papel ng midya sa kasalukuyang panahon, lalo pa’t panunuligsa ang kapalit ng pagiging kritisismo sa pamahalaan.

Nariyan ang midya upang magsilbing instrumento ng masusing pagsusuri, paglilinaw at pananagutan na hindi matutupad kapag lalagyan ng limitasyon ang papel nito sa lipunan. Ayon sa CMFR, kailangan ng midya ngayong punan ang mga katotohanan sa maling mga balitang ipinapakalat ng mga propagandista. Kailangan ng midya na mas paigtingin ang pagsusuri sa mga pangyayari at hukayin kung ano ang totoo sa huwad.

EPEKTO SA DEMOKRASYA

Katumbas ng pekeng balita ang illegitimacy. Isinasapanganib nito ang demokratikong paraan ng pamumuhay na nakaangkla sa kalayaan ng isang indibidwal na magpahayag ng sariling opinyon na nakabatay sa kung ano ang totoo.

“Siyempre, narurungisan ang kalidad ng diskurso. Malaya nga ang pakikipagtalastasan pero napaka-polarized naman nito. Ang diskurso ay nagiging limitado sa kung sino ang tama at sa kung sino ang mali. Kung ano ang tama sa pananaw ng isa ay maaaring mali para sa iba,” pahayag ng CMFR.

“SIYEMPRE, NARURUNGISAN ANG KALIDAD NG DISKURSO. MALAYA NGA ANG PAKIKIPAGTALASTASAN PERO NAPAKA-POLARIZED NAMAN NITO. ANG DISKURSO AY NAGIGING LIMITADO SA KUNG SINO ANG TAMA AT SA KUNG SINO ANG MALI.”

CENTER FOR MEDIA AND FREEDOM RESPONSIBILITY

Nawawalan ng saysay ang demokrasya dahil sa patuloy na pagdaluyong ng kasinungalingan na bubulag sa sambayanan sa katotohanan.

Sa kasalukuyan, ang sinasabing “demokrasya” na pinamamayanihan ng mga naghaharing-uri ay nararapat lamang tuligsain ng aktibong partisipasyon mula sa masa. Ito ang inilalahad ng konsepto ng contested democracy na nagsisilbing alternatibong interpretasyon ng kasalukuyang kalagayan ng politika sa bansa. Binibigyan diin dito ang popular empowerment at social justice. “Ito ang depinisyon na galing sa ibaba [civil society movements at activist groups],” dagdag ni Trinidad.

Para kay Trinidad, mahalagang usisain ang social media bilang daluyan

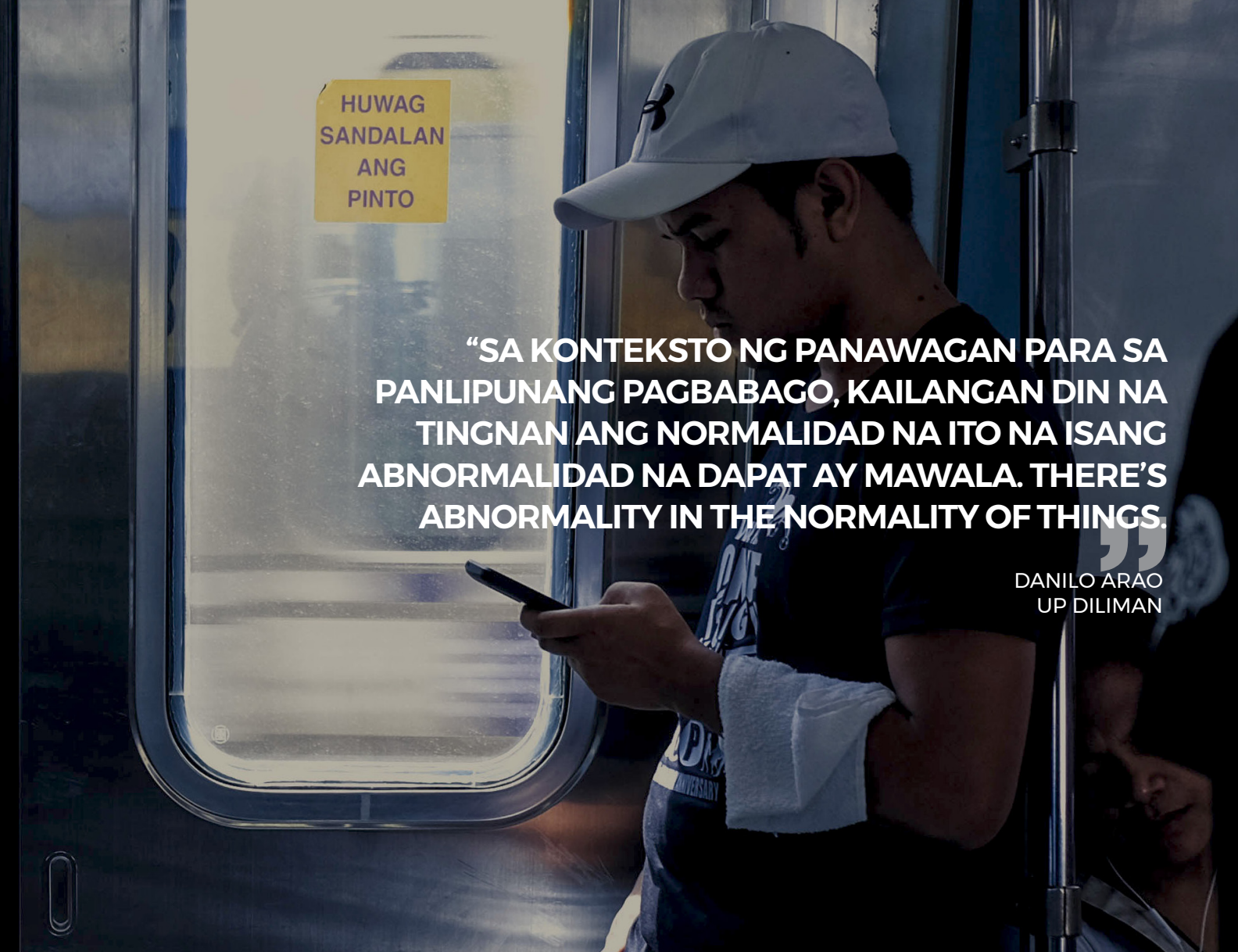
ng pekeng balita. “Lahat ba ay may kapasidad na magkaroon ng social media? [O] pare-pareho ba ang paggamit ng social media across social classes?” Mahalagang galugarin ito upang mas maging makabuluhan ang pagtalakay sa isyu ng pekeng balita. Bukod pa rito, ang mala-kabuteng pagsulpot ng mga trolls na bumabatikos sa mga may taliwas na paniniwala at opinyon ay nagdudulot ng “self-censorship”, dahilan upang huwag na lamang lumahok ang iba sa diskurso. Kapag naisasantabi ang boses ng masa, ninanakawan sila ng pagkakataon na makibahagi sa diskurso. Hindi na rin nagmumula sa sinasabing “majority” ang impormasyon bagkus sa mga ispesipikong grupong sumusuporta sa pamamayani ng huwad na impormasyon. Dagdag pa ni Trinidad, makikintal kaya

sa iyong isipan kung demokratiko pa ang social media at kung tunay pa itong boses ng masa?

ANG LEHISLATIBONG HAKBANG

Nakasaad sa Bill of Rights, Article III Section IV, “no law shall be passed abridging the freedom of speech, or expression of the press ...” Ipinanukala sa senado ang “Anti-Fake News Act of 2017” na inihain ni Sen. Joel Villanueva na nagpapataw ng mas mabigat na multa at mahabang pagkakakulong sa sinumang mapapatunayang nagpapakalat ng pekeng balita. Kabilang na rito ang mga ordinaryong mamamayan.

Hindi sang-ayon si Arao sapagkat walang malinaw na depinisyon ng pekeng balita na nakasaad sa batas. Talo

HUWAG
SANDALAN
ANG
PINTO

**“SA KONTEKSTO NG PANAWAGAN PARA SA
PANLIPUNANG PAGBABAGO, KAILANGAN DIN NA
TINGNAN ANG NORMALIDAD NA ITO NA ISANG
ABNORMALIDAD NA DAPAT AY MAWALA. THERE’S
ABNORMALITY IN THE NORMALITY OF THINGS.”**

DANILO ARAO
UP DILIMAN

lamang ang ordinaryong mamamayan sa ganitong paraan.

Nagpahayag din ng pagtutol dito ang NUJP at CMFR dahil maraming butas ang batas na maaaring abusuhin ng may kapangyarihan upang patahimikin ang mga lehitimong pahayagan. Hindi kabilang sa batas ang malinaw na deklarasyon kung ano ang pamantayan ng katotohanan at kasinungalingan.

Binigyang diin ng CMFR na dahil malabo ang panukalang batas, maaari itong magamit ng estado upang patahimikin ang mga boses ng oposisyon o mga taong nagpapahayag ng hindi pagsang-ayon sa gobyerno.

Ika nga ni Arao, hindi batas ang solusyon kundi “self-regulation”. Sa pangkalahatan, kailangan maging responsable at maingat ang mga

mamamayan sa bawat matutunghayan sa social media. Magtanong. Magmatyag. Manaliksik. Huwag tumigil na sumisid nang malaman ang katotohanan. Mungkahi ng CMFR, paigtingin ang pagmulat sa mga tao kung ano ang responsibilidad ng midya at kung ano ang tungkulin ng mga mamamayan bilang bahagi ng komunidad at bahagi ng pakikipagtalastasan. Ang kritikal na pag-iisip ang sandatang panangga ng lipunan sa pekeng balita.

ABNORMALIDAD SA NORMAL

Sa kaliwa’t kanang paglipana ng pekeng balita sa social media, masasabing may elemento ito ng normalidad sa epidemyang ito. Gayunpaman, nakababahala na normal

nang natutunghayan ito sa araw-araw. Hindi rin ito katanggap-tanggap na siste.

“Sa konteksto ng panawagan para sa panlipunang pagbabago, kailangan din na tingnan ang normalidad na ito na isang abnormalidad na dapat ay mawala. There’s abnormality in the normality of things.” Mungkahi ni Arao na dapat makintal sa kaisipan ng lipunan na hindi ituring na normal ang pekeng balita sapagkat napakalaking abnormalidad ang pamamayani ng kasinungalingan.

Nagpakagat tayo sa pain. Bilang pagtugon sa mapanghamon nating panahon, sa halip na manahimik, makialam tayo. Sa halip na maniwala, magtanong. Iisa lang naman ang maaaring kumalaban sa kasinungalingan – katotohanan.

SA LIKOD NG BAHAGHARI ANG MAYKAPAL

Ang Diyos nila ay bukas sa lahat ng kasarian at pinahihintulutan ang pagmamahalan ng sinuman.

SULAT NINA SAMANTHA JUSTINE Q. DOMINGO AT
NILINANG NI RIEL GLENN CUTIERREZ
KUHA NINA SAMANTHA JUSTINE Q. DOMINGO
AT GENESIS R. CAMILONG
LAPAT NI PAMELA ANN H. LAO

Sa pagbaba ko sa istasyon ng LRT sa may Cubao, agad kong hinanap sa gitna ng mausok na lungsod ng Quezon ang sinasabing isa sa mga gay churches sa Pilipinas. Matapos ang ilang minuto sa ilalim ng araw, natagpuan ko ang asul na gusali sa gilid ng kalsada. Pumasok ako roon at umakyat sa pangalawang palapag kung saan natagpuan ko ang kanilang tanggapan. Sa pagtapak ko sa loob, bumati sa akin

ang isang watawat na kulay bahaghari.

Ang simbahan ng Metropolitan Community Church sa Lungsod Quezon (MCC Quezon City) ang isa sa napakaraming mga simbahan sa buong mundo na nagsasagawa ng tinatawag na “holy union” o pagbabasbas ng pagsasama ng dalawang tao na miyembro ng LGBTQ+ (same-sex marriage naman sa mga bansang tanggap at ligal na ito). At sa panahon

ngayon ng pag-angat ng mga iba’t ibang karapatan ng mga miyembro ng LGBTQ+, ang simbahang ito ang patunay na hindi dapat maging eksklusibo ang kasarian ng isang tao at ang relihiyon na kanilang kinabibilangan. Sa dami ng protesta na nagnanais din ng pantay na karapatan sa pagpapakasal, ang simbahan na ito ang isa lamang sa maraming institusyon na sumusuporta rito. Ayon sa kanilang

kasaysayan, parte ang MCC Quezon City ng Universal Fellowship of Metropolitan Community Churches (UFMCC).

“Halimbawa, ikaw ay isang Romano Katoliko at ikaw ay pumunta sa isang simbahang Protestante. Ang simbahang Protestante ay magsasabi sa iyo na hindi ka na maaaring magdasal ng rosaryo o magkaroon ng iba’t ibang imahen ni Kristo sa bahay niyo. [Sa MCC Quezon City] hindi namin ito ginagawa. Naniniwala kami na hindi iyon ang mga essentials of faith. Kami ay nagsasama-sama sa mga essentials of faith. Nirerespeto namin ang pagkakaiba-iba ng mga tradisyon at ekspresyong Kristiyyano,” ayon kay Pastor Joseph San Jose. Iginagalang din ng kanilang simbahan ang pagkakaiba-iba ng kasarian. At ayon sa kanila, ito ang nagsisilbing pundasyon at katangitanging lakas ng kanilang simbahan ang pagiging bukas sa lahat ng tao.

PAGSASAGAWA NG HOLY UNION

Dahil sa pagkakaiba-iba ng mga tao (na bukambibig na nirerespeto ng simbahan na ito), naniniwala sila na ang bawat pagmamahalan ng mga tao na magkaiba o magkapareho man ng kasarian ay dapat na ginagalang at binabasbasan. Ito ang holy union na tinatawag ng kanilang simbahan.

Ayon kay Pastor San Jose, halos lahat daw ng simbahang Kristiyyano, naniniwala na ang pagpapakasal ay ang nagbibigay-pahintulot para sa mga tao upang magparami, ayon na rin sa pahayag ng Genesis at Exodus sa bibliya. Dahil dito, sinasabing hindi maaaring maikasal ang mga miyembro ng LGBTQ+ sapagkat hindi nila kayang makabuo ng mga tao sa natural na pamamaraan. Gayunpaman, hindi ito sapat dahil makikita raw di umano sa bibliya na hindi lang dito umiikot ang kasal.

Sa isang bahagi ng bibliya na Awit ng mga Awit, ang isang relasyon daw na puno ng pagmamahalan ay tungkol sa pag-ibig mismo, sa pisikal na pagpapalagayang-loob, at walang sinasabi ukol sa paggawa ng mga sanggol. “Kaya’t iyon ang isa sa mga dahilan kung bakit may holy union. Sa katotohanan, hindi naman nagpapakasal ang mga tao para lamang makabuo ng mga bagong nilalang; nagpapakasal ang mga tao

dahil mahal nila ang isa’t isa. Halimbawa, mayroong isang magkarelasyon na nais na hindi magkaroon ng mga anak, ibig sabihin ba nito hindi na sila maaaring maikasal?” dagdag niya.

Ang holy union ay isinasagawa na kahintulad ng isang karaniwang kasal para sa mga straight na magkarelasyon. Para kay Pastor San Jose, isang paraan ng simbahan ang sermon upang maipaintindi sa iba, gamit ang bibliya, kung paanong hindi mali ang ganitong uri ng kasal. Katangi-tangi rin dito ang pagpapalitan ng mga simbolo na higit na bukas sa iba pang uri ng simbolo gaya na lamang ng kwintas. Pagkatapos, babasbasan na ang pagsasama ng dalawang tao, at susunod ang pagpirma ng sertipiko at ang pagpapahayag ng kanilang pagsasama.

“Sa pagpapahayag na ito, ang karaniwang sinasabi sa holy union ay ‘I pronounce you partners for life. You may now seal your love with a kiss’ dahil hindi pa sanay ang ating kultura na sabihing ‘husband and husband’. Ngunit sa ibang bansa, ginagamit na nila ang mga katagang iyan,” ani Pastor San Jose.

Mahalaga rin ang counselling sa mga ikinakasal ng MCC. Dito, kinikilala ng pastor ang naratibo ng pagmamahalan ng magkarelasyon at kung ano ang kanilang mga problemang kinakaharap. Pinapayuhan din sila sa mga suliranin na maaari nilang makaharap sa kanilang pagsasama. Kasama sa mga payo dito ang kawalang-garantiya ng holy union na magpakailanman ang pagmamahalan dahil walang salamangkang napapaloob dito. Subalit patuloy ding pinaaalala ng

MCC na hindi ito ligal sapagkat walang lisensya ang simbahan para magkasal ayon sa batas.

Bukas din ang MCC sa proseso ng diborsiyo at paghihiwalay. Ginagawa ito hindi sa pamamagitan ng isang diborsyo kundi sa isang seremonya na tinatawag na lifting of vows o pagbabawi ng mga panata. Abandonment of vows naman kapag tila isang diborsiyo ang hiniling. Muli, malayo ito sa kumbensyon ng simbahang Katolika.

ISANG SIMBAHAN PARA SA IBA

Dahil hindi lamang umiikot ang simbahan na ito sa holy union na kanilang isinasagawa, nagbibigay din ng ibang serbisyo ang kanilang simbahan sa lipunan. Tulad ng ibang mga simbahan, nagbabasbas sila ng mga bahay at ng mga patay. Sinusubukan din ngayon ng simbahan na maging isang ministeryo ng mga taong may HIV o human immunodeficiency virus. Nais nila ngayong lapitan ang isang ospital para magtayo ng isang kapilya at bumisita sa mga pasyenteng may HIV. Nais din nilang magsagawa ng screening sa mga maliliit na komunidad sa susunod na taon.

Isa pa sa pangunahing serbisyo ng simbahang ito ang pagbibigay ng workshops ukol sa SOGIE o Sexual Orientation, Gender Identity and Expression sa mga barangay.

Kamakailan lamang ay inimbata sila ng isang konsehal ng Lungsod Quezon upang magpadaos ng workshop sa kanilang mga empleyado alinsunod na

“**NIRERESPETO NAMIN
ANG PAGKAKAIBA-IBA
NG MGA TRADISYON AT
EKSPRESYONG KRISTIYANO.”**

PASTOR JOSEPH SAN JOSE
MCC QUEZON CITY

“
SA KATOTOHANAN, HINDI NAMAN
NAGPAPAKASAL ANG MGA
TAO PARA LAMANG MAKABUO
NG MGA BAGONG NILALANG;
NAGPAPAKASAL ANG MGA TAO
DAHIL MAHAL NILA ANG ISA'T ISA.”

PASTOR JOSEPH SAN JOSE
MCC QUEZON CITY

rin sa Anti-Discrimination Ordinance ng lungsod.

Balak din ng simbahan na magkaroon ng mas epektibong workshop ukol naman sa homosexuality bilang hindi isang kasalanan. Sumasali rin ang simbahan sa iba't ibang pride marches sa bansa at kasama sila sa pagtulong sa pinakamalaking grupo ng mga bisexuals sa bansa. Kasama rin ng ibang mga sangay ng simbahan, pumupunta ang mga miyembro sa retreats at mga ibang kampanya.

Dahil din sa kanilang ginagawa at pagiging iba, hindi nila maiiwasan ang mga pagbabatikos mula sa mga taong hindi nakakaintindi ng kanilang layunin. Para sa kanila, hindi ito nararapat dahil wala sa kasarian ang pagiging alagad ng Diyos. Ayon kay Pastor San Jose, dapat daw malaman talaga ng mga tagasunod ng Kristiyanismo kung ano ang essentials of faith, at ito ang pagmamahal ni Kristo para sa lahat ng uri ng tao.

SA ATING KONTEKSTO

Sa ibang bansa lalo na sa Amerika, nayakap na ng pamahalaan nito ang ideya ng pagkakapantay-pantay ng mga tao sa lahat ng kanilang karapatan lalo na sa pagpapakasal kaya't naipatupad na sa kanila ang batas ukol sa same-sex marriage. Pero sa ating bansa na mayorya ng mamamayan ay Katoliko, hindi pa natin tuluyang natatanggap ang ganitong ideya at sa isang nibel, pati na nga rin ang ideya ng pakikilahok ng mga miyembro ng LGBTQ+ sa ating lipunan.

Sa sobrang laki ng implikasyon ng pagsasabatas ng Anti-Discrimination Bill, nangangamba na ang mga konserbatibo sa maaaring pagpasa ng same-sex marriage sa bansa. Kung mangyari ito, maituturing na ang mga ganitong uri ng kasalan bilang normal sa ating lipunan. At sa pagiging normal na ito, mababawasan din ang diskriminasyon laban sa mga miyembro ng LGBTQ+.

Ayon sa ibang eksperto, hindi talaga lubos na tanggap ng mga Pilipino ang mga miyembro ng LGBTQ+. Patunay na rito ang patuloy na pagbabatikos sa kanila at pagsasawalang-kibo sa kanilang karapatan. Bagkus atin lamang

daw silang hinahayaan sa kanilang pamumuhay.

Ito na nga ang rason kung bakit marami nang mga grupo sa ating bansa na umuusbong at naglalayon na ipaglaban ang karapatan ng bawat miyembro ng LGBTQ+. May mga grupo para sa mga LGBTQ+ sa mga paaralan tulad ng Babaylan sa Unibersidad ng Pilipinas. Sa gobyerno at mga komunidad, may Ladlad at Lagablab.

Sa simbahan, mayroon ito ngayong MCC Quezon City at iba pa. Sa pagdami ng mga organisasyong ito at lalong paglakas ng pagpapahayag ng kanilang mga hinaing, makikita na na mas maraming Pilipino ang sumusuporta sa karapatan ng lahat – mga matatanda, bata, bakla, tomboy at iba pa. Ngunit makikita sa kabagalan ng pagtugon ng pamahalaan na tila patuloy itong nagiging bingi sa paggiit nila sa karapatang maging tunay na bahagi ng lipunan.

Para sa ibang mga miyembro ng LGBTQ+, hindi naman talaga malaking pabor ang kanilang hinihingi mula sa gobyerno – ninanais lamang nila na magkaroon ng espesyal na selebrasyon ang kanilang pagmamahalan tulad ng mga ibang tao sa lipunan na itinuturing na “normal” sapagkat sila ay normal din, hindi man ayon sa heteronormatibong pananaw ang kanilang kasarian. Ang mga karapatan ng LGBTQ+ ay mga karapatang pantao rin. Nais lamang nilang mamuhay kasama ang kanilang minamahal sa ilalim ng pag-unawa ng relihiyon at ng batas.

Ang nais lamang nila ay isang lipunang malabahaghari – nagsasama-sama ang iba't ibang kulay upang maging isang magandang larawan sa langit at nagsasabing ang kasarian ay hindi hadlang upang bigyan ng legal na karapatan ang mga partner at kilalanin ang kanilang pag-ibig.

At sa paglabas ko ng pinto ng simbahang iyon, narinig ko ang tawanan ng mga mananampalataya habang winagayway ang bagong bili na bahagharing watawat.

ANG PAGSALBA SA MGA PERISHABLE GOODS

Sampung taong naghanda para sa limang buwan na 'shelf life' sa kumpanya. Tunghayan ang sinapit ng mga manggagawang tila 'perishable goods' sa kamay ng kumikitang kapitalista.

SULAT NI ABEGAIL JOY LEE
KUHA NI SELEENA BEATRICE P. DIMAANO
LAPAT NI LOUISE ALTHEA G. ACOSTA

Ilang gutom na ang pinalipas ni Tatay para lamang may maipambayad sa proyekto o pang-*exam* mo sa paaralan? Ilang pangungutang na ba ang ginawa ng iyong ina, maigapang lamang ang iyong pagtatapos? Nakakailang buwan na sa trabaho ang katatapos mo lamang na kuya? Nakakailang swelduhan na rin pero buong-buo niya pa ring inilalaan para sa gastuhin ng pamilya, lalo na para sa matrikula

mong sintaas ng mga *condo* na nagsusulputan ngayon sa Kamaynilaan. May mga huminto sa pag-aaral upang makapagtrabaho at makatulong na agad sa pamilya. Ang ilan sa kanila, nag-ipon at bumalik sa pag-aaral sa paniniwalang higit na maganda ang trabahong makukuha kapag may diplomang ilalakip sa *resume* na ipapasa. Nag-aral nang hindi bababa sa 10 taon. Nangarap na magkaroon ng disentang

hanapbuhay pagtapos, yaong may sapat na kikitain para sa bubuhaying pamilya. Gumastos ng daan-daang libo, sa iba pa nga'y milyon, matawag lamang silang mag-aaral, edukado, may alam. At naniwalang sa pagmartsa nang nakatoga ay makakapagmartsa rin tungo sa inaasam na ginhawa. Upang ang 100 pisong pinagkakasya para makakain nang tatlong beses sa isang araw noon, dumoble man lamang. Na minsan sa

isang taon, magsisilbing panandaliang lunas ang *13th month pay* sa sakit ng ulo na dulot ng hindi mapagkasyang *budget*. Trabaho - trabaho kasi ang sagot dito para sa maraming Pilipino. Pero hindi lahat ng trabaho, sigurado.

Sa oras na tinanggap ng kumpanya ang isang aplikante sa trabaho, mayroon siyang anim na buwan upang patunayan ang kaniyang kakayahan. Ito ang tinatawag na *probationary*

period. Kapag nalagpasan na niya iyon, mare-regular at obligado na ang may-ari na bigyan siya ng karampatang benepisyonang natatangap ng isang regular na empleyado tulad ng *13th month pay*, *insurance* (NHIP), SSS, PhilHealth, *midyear* at *attendance bonus*, at takdang bilang ng bakasyon. Noong 2016, tinatayang nasa 650,000 ang bilang ng mga empleyadong kontraktwal base sa tantsa ng DOLE.

Ngunit iginiit ng iba't ibang unyon na may mali sa pagsusuri ng DOLE gayong nasa 1.3 milyon ang kontraktwal na manggagawa batay sa nakalap nilang datos mula sa pagsusurbey mismo sa mga manggagawa. Masyadong mababa ang naging tantsa ng DOLE.

Sa kabilang banda, may mga manggagawang hindi direktang nag-aplay sa pagtatrabahuan. Bagkus ay may ahensya silang kinabibilangan na siyang magsusuplay ng manggagawa sa mga kumpanya (*principal*). Ito ang karaniwang gawi sa industriya gaya ng konstruksyon, pagmimina, at agrikultura dahil ito ang pinakapraktikal. Halimbawa, hindi naman kakailanganin ng piyon sa mahabang panahon. Tapos na ang kaniyang trabaho kapag buo na ang ipinatatayong gusali. Ito ang legal na kontraktwalisasyong pinahintulutan ng Herrera law. Ang Herrera law ay kilala rin sa tawag na *Philippine Code of Labor* na isinabatas ng dating senador na si Ernesto Herrera noong 1989. Tulad ng nabanggit, isinasalegal nito ang panandaliang paggawa sa mga industriyang hindi naman talaga nangangailangan ng pangmatagalan na empleyado.

Sa kasamaang palad, dito na nag-ugat ang pang-aabuso ng maraming negosyante. Maging sa sektor ng paggawa, *mall*, *hotel*, *food services*, at mga *call center*, hindi ang manggagawa, kundi ang gawain ng pangongontrata ng manggagawa, ang nagiging regular. Ito ang tinutukoy na 'endo' o 555. "5-5-5 dahil limang buwan kang maghahanap ng trabaho, limang buwan kang magtatrabaho, at limang buwan kang magiging tambay," ani Rey "Ka Rey" Cagomoc, tagapagsalita at pangulo ng SJ-PUP (Samahan ng mga Janitor sa Polytechnic University of the Philippines). Kabilang si Ka Rey sa nasyonal na unyong manggagawa na pumoprotekta sa karapatan at naglulunsad ng mga kilusan kung kinakailangan.

Ibinahagi ni Roseann Sandigan, core member ng RESPECT Fastfood Workers Alliance, ang kaniyang karanasan bilang *crew* sa isang sikat na *fastfood chain*. Walong taon na sa industriya, ngunit laging may nakaambang panganib na mawalan ng trabaho sa tuwing magtatapos na

ang kontrata. Ang nakagigimbal pa rito, sila pa ang gagastos sa lahat ng dokumentong kinakailangan upang makapagpa-renew ng kontratang wala rin namang kasiguruhan.

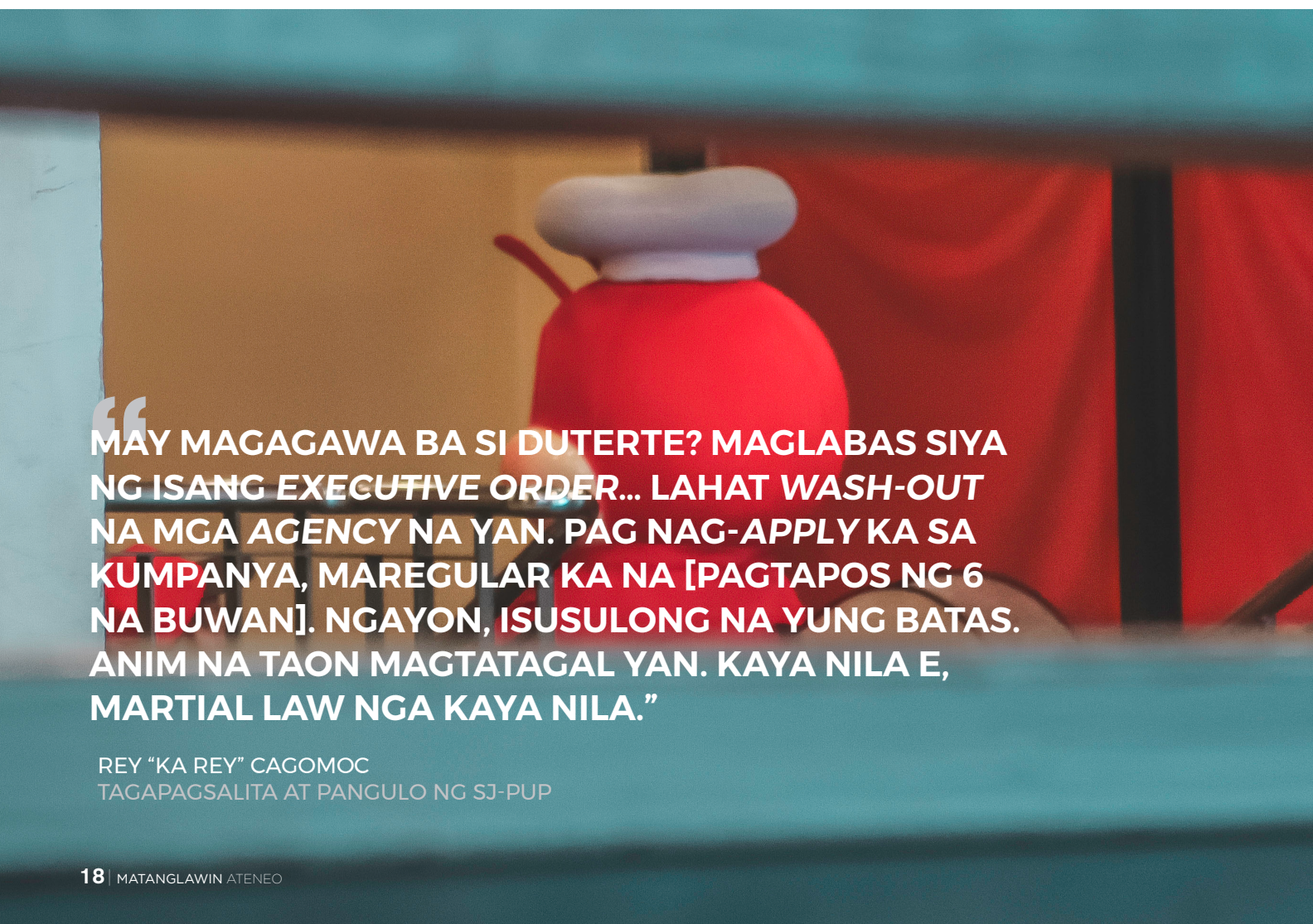
Malapit sa puso ng maraming Pilipinong manggagawa at kanilang pamilya ang isyu ng kontraktwalisasyon. Kaya naman nangako ang noo'y tumatakbo pa lamang sa pagkapangulong si Duterte na ititigil ito sa oras na siya'y mahalal, *"Our people, the young people cannot ever, ever acquire the experience and the enterprise to really be an electrician kasi, doon sa ibang trabaho, kargador, yung iba boy lang siya, yung iba konduktor or iba talagang walang trabaho. So that is an injustice committed against the people of the Republic of the Philippines. I will not allow that as President of this country."*

Ika-labing anim ng Marso taong 2017. Siyam na buwan matapos iluklok sa pwesto ang Pangulong Duterte, ipinanganak ang D.O. 174 na nagpatupad

ng mahigpit na regulasyon sa kasunduan ng pangongontrata. Bawal na ang *labor-only contracting* upang mawakasan na umano ang 'endo'. Ibig sabihin, magiging regular na ang mga manggagawa sa ahensyang kinabibilangan nila. Ngunit isa itong kautusang labis pa rin na ikinadismaya ng manggagawang sektor sapagkat magiging regular man sila sa ahensya, walang kautusang nagbabawal na basta na lamang wakasan ang kontrata sa pagitan ng *principal* (mismong pinagtatrabahuang kumpanya) at ahensya (nagsusuplay ng manggagawa sa kumpanya). Sa oras na magtapos ang kontrata sa pagitan ng *principal employer* at ahensya, hindi na malinaw kung ano ang sasapitin ng mga 'regular' na manggagawa sa kamay ng ahensyang umalpas na sa kumpanyang pinagtatrabahuan nila. Kung noon tingi-tingi ang manggagawang tinatanggal ng ahensya at nawawalan ng trabaho, isang pangkat ng manggagawa ang

nanganganib na mawalan ng hanapbuhay kapag natapos na ang kontrata sa pagitan ng kanilang ahensya at ng kumpanyang pinaglalaanan nila ng hindi bababa sa 8 oras sa isang araw. "Wala pa ring *security of tenure*," ani Ka Rey. Ibinahagi ni Ka Rey ang kopya ng *mass filings*, o mga ulat na ipinasa nila sa DOLE na naglalaman ng listahan ng mga lumalabag na kumpanya. "Hindi maaaring magsinungaling ang datos," ani Ka Rey habang ipinapakita ang bilang ng mga manggagawang kontraktwal ng mga kumpanyang ito.

Kabilang si Ka Rey sa libu-libong manggagawang nagmartsa patungong Mendiola noong Araw ng Manggagawa. Kuwento niya, nagkaroon ng diyalogo ang kanilang mga kasama sa manggagawang sektor sa harap ng kinauukulan. Nanghingi ng kaunting panahon ang pangulo nang siningil nila ang pangako ng tuluyang pagwakas ng kontraktwalisasyon, *"...I said and I say now, that I stand firm in my conviction to*

“MAY MAGAGAWA BA SI DUTERTE? MAGLABAS SIYA NG ISANG EXECUTIVE ORDER... LAHAT WASH-OUT NA MGA AGENCY NA YAN. PAG NAG-APPLY KA SA KUMpanyA, MAREGULAR KA NA [PAGTAPOS NG 6 NA BUWAN]. NGAYON, ISUSULONG NA YUNG BATAS. ANIM NA TAON MAGTATAGAL YAN. KAYA NILA E, MARTIAL LAW NGA KAYA NILA.”

REY “KA REY” CAGOMOC
TAGAPAGSALITA AT PANGULO NG SJ-PUP

staff only

**“KAILANGAN NG ISANG MALAKING PAGKILOS.
HINDI NA KAILANGAN NG MILYON [KATAO],
300,000 LANG MALAKI NA IYAN... ANG MGA
MAMAMAYAN NGAYON, NAKATENGGA LANG.”
MARAMING PILIPINONG NAG-AALAB SA
GALIT NG UNIT WALANG SAPAT NA LAKAS NA
TUMAYO AT KUMILOS.”**

HAMON NI KA REY SA MGA MANGGAGAWA

end endo. The Labor Code guarantees all workers the right to security of tenure. This has to be strictly enforced. Panahon lang.”

Depensa ni Bello nang inilabas ang D.O. 174, ilegal na kontraktwalisasyon ang kinokondena ng pangulo, “...Gusto man ng ating pangulo, *the problem is there are existing laws that allow certain forms of contractualization.*” Ang batas na tinutukoy rito ay yaong nakasaad sa Herrera law.

Kaya kung susuriin, tila wala namang binago ang D.O. 174. “Nagbago lamang ng mukha, pero ganoon pa rin” sabi ni Charlie Arevalo, isang unyonista mula sa Gabay ng Unyon sa Telekomunikasyon ng mga Superbisor-PLDT na minsang nakapanayam noong People’s SONA. Ang hinaing ng manggagawang sektor ay ang tuluyang pagwakas ng kontraktwalisasyon.

“PERISHABLE GOODS” NG LIPUNAN

Marahil ay naranasan ni Roseann ang mga sitwasyon sa pambungad na talata. Sa kasalukuyan ay bumalik siya sa pag-aaral habang nagtatrabaho sa *fastfood* upang may maipantustos sa matrikula. Sa mukha ng kapitalista, ang manggagawang tulad ni Roseann

ay kasangkapan lamang, sangkap para sa mas malaking kita. Paano pa ang daan-daang libong kontraktwal na manggagawang may higit pang masahol na karanasan?

Ang mga manggagawa sa pagawaan ng de lata, halimbawa, mas maikli pa ang panahon ng pamamalagi sa kumpanya kaysa sa buhay ng produktong ginagawa nila. Tila *perishable goods* lamang na itinatapon pagkatapos ang pagkonsumo ng kanilang paggawa. Binibili ng kapitalista ang mga *perishable goods* sa halagang mababa sa nararapat, at kinakasangkapan upang kumita mula rito. “Laging priority rito ang kita. *If you’re going to distribute the profit*, yung tubo, laging lamang ‘yung may-ari at dehado ‘yung nagtatrabaho,” ani Dr. Gary Devilles ng Kagawaran ng Filipino nang tanungin kung paano titingnan sa Marxistang pananaw ang endo.

Dagdag pa ni Dr. Devilles, kapitalista ang naghaharing-uri sa paggawa at pati ang estado ay kasapakat nila, “Kahit ang mismong DOLE, dapat nga ang estado ay hindi bumabaling sa [negosyante]... ang ibang batas na nilalabas halimbawa ay pagpapaigting lamang talaga ng opresyon na ito... iba’t ibang anyo [ng mga batas] upang lalo pang

umigting ‘yung panunupil sa mga uring manggagawa.” Paliwanag niya, hindi tunay at tahasan ang pagtugon ng batas na ito sa kalagayan ng mga manggagawa, “Kaya kahit anong batas, puwede nating tingnan bilang kasangkapan lamang ng estado [para sa kapitalista].”

Kung iisipin, maaaring tingnan ang paaralan bilang paggawaan ng mga manggagawang *perishable good*. Dito ka mag-iipon ng iyong halaga at nang makaipon ka nang malaki-laking pera—perang barya lamang kung ikukumpara sa kinikita ng kapitalista. Lugi ang tinatayang 10 taong paghahanda para lamang ihain siya sa loob ng 5 buwan, ‘perishable’ at mabilis masira. Ang paglabas ng D.O. 174 ay pantapal lamang sa isang mas malalim na isyu ng lipunan. “Kailangan ng mas kolektibo na pagsusuri sa hanay nila,” mungkahi ni Dr. Devilles na ipagpatuloy ang mga pagpupulong at paghasa sa isipan. Kailangan ng diskurso sa paanong tuluyang magagapi ang isyung ito.

Isa rin ba tayo sa mga nagpapabulok at nagsasantabi ng mga ‘perishable goods’ ng ating lipunan?

TANGING INA LANG

*Kilalanin ang mga magulang na lumihis sa tradisyon,
nasabihang napariwara, at ngayo'y pinag-uukulan ng pansin
at pinag-uusapan sa bagong palayaw na “na-ano lang.”*

SULAT NI THEA LYN B. DOCENA
KUHA NI GEELA MARYSE N. GARCIA
LAPAT NI PAMELA ANN H. LAO

Sa mga palabas sa telebisyon at pelikula madalas nang napanonood ang mga inang pilit na itinataguyod ang kanilang pamilya. Isa sa mga sikat na pelikulang nagkukuwento ng buhay ng mga solong magulang ang Tanging Ina Mo. Itinatampok ng pelikula ang kuwento ni Ina, na ginampanan ni Ai-Ai De Las Alas, isang balo sa tatlong asawa at inang nagsusumikap na mairaos ang buhay ng kaniyang labindalawang anak.

Ano ang sinasalaman sa realidad ng pagkakaroon ng single o solo mothers sa pelikula? Sa isang bansang may malalim na pagpapahalaga para sa pamilya, ano na nga lang kaya ang pagturing ng mga Pilipino sa hindi karaniwan? Sa estadistika ng DOH at UP NIH, naitala noong taong 2007 ang humigit-kumulang 14 milyong solo parents sa bansa, na nagpapadiin ng kanilang pag-iral sa lipunan.

Modernong maituturing ang pagiging normal ng pag-iral ng mga single parents. Sa pagtanggap ng masa sa mga single parents bilang isang “bagong normal,” nagagawang basagin ang kinikilalang “tama at dapat” sa lipunan ngayon. Bagaman may batas upang higit na makilala, matanggap at matulungan ang mga solo parents, hindi pa rin nawawala ang mga negatibong impresyon sa kanila ng iilan.

RA 8972: PARA SA SOLO PARENTS

Inilahad ng Republic Act 8972 o Solo Parents’ Welfare Act of 2000 ang 10 kategorya ng mga solo parents habang isinusulong ang mga komprehensibong programa para sa kanilang pamilya. Kabilang dito ang mga magulang na ninais na magkaroon ng anak gamit ang siyensiya (i.e. artificial insemination); piniling maging magulang para sa batang hindi nagmula sa kanila o nag-ampon; mga magulang na piniling makipaghiwalay at piniling palakihin ang kanilang anak nang mag-isa; at mga taong naging magulang buhat ng karahasan.

Bagaman iisa ang katawagan, iba’t iba ang konteksto ng mga magulang na ito. Dahilan ito kaya maling kondenahin lamang sila sa isang mapangutyang palayaw. Bagaman mulat na ang bayan sa single parents, palaisipan pa rin kung paano sila tinatanggap ng lipunan.

Kakabit ng pagiging isang solo parent ang hamon sa pagtingin ng lipunan; pagsasabay-sabay ng trabaho; at pag-aasikaso sa pang-araw-araw. Subalit, kahit may batas na at mga samahang sumusuporta sa mga single parents, patuloy pa rin silang hinahamon ng mapagmatang lipunan. Isang halimbawa na lamang ang opinyon sa mga single mothers bilang “na-ano lang.”

SINGLE MOTHERS: “NA-ANO LANG”

Sa kabila ng pagkamulat ng lipunan sa ganitong anyo ng pamilya, buhay pa rin ang iba’t ibang isteryotipo tungkol sa mga solo parents. Matatandaang noong ika-3 ng Mayo sa confirmation hearing ni Sec. Judy Taguiwalo sa Commission on Appointments (CA), nagawa pang magbiro ni Sen. Tito Sotto na “na-ano lang” ang nasabing kalihim na

aminadong isang solo parent. Hindi lahat ng single mothers ay “na-ano lang.” Noon, limitado lamang sa pagiging biyuda o balo ang pagtingin sa mga single mothers. Kumbaga, mga ilaw ng tahananang naulila ng kanilang katuwang na haligi. Sa pag-usad ng panahon, nagkaroon na rin ng iba’t ibang kondisyon ng pagiging magulang at dito na napapasok ang pagtingin sa single mothers bilang “na-ano lang”

Ayon kay Dr. Marita Concepcion Castro Guevara, Tagapangulo ng Kagawaran ng Interdisiplinaryong Pag-aaral ng Pamantasang Ateneo de Manila, “Hindi natin dapat isipin na ang karamihan sa solo parents ay mga ‘disgrasyadang’ babae na nabuntis sa pagkadalaga....” Dagdag pa niya, “may iisang katotohanan na nagbubuklod sa kanila: may kakayahan ang marami sa solo parents na arugain at palakihin ang

mga anak nila. Para sa ilan sa kanilang lugmok sa kahirapan, malaking tulong ang pamahalaan, mga kapamilya at kamag-anak, at mga kaibigan sa kanilang pagtataguyod. Kailangan ng solo parents ang suporta, at hindi ang pagtuligsa at pagkutya ng lipunan.”

Sa mga batang ina kadalasang napupunta ang iba’t ibang ispekulasyon, opinyon at panghuhusga. Tila ba may bigat ng “kalandian” ang pagsasabing “na-ano lang” an isang solong ina. Maririnig ang mga salitang, “Puro landi na lang kasi ang inatupag, hindi na inalala ang kinabukasan.” Subalit, hindi maipagkakailang mayroong mga single mothers na nagkaroon ng anak buhat ng rape.

Sa isang nakapanayam na single mother, kaniyang inilahad ang dahilan kung bakit niya piniling itaguyod ang kaniyang anak nang mag-isa. Tinuran

niya ang pananaw na kapag kumpleto ang pamilya ay masaya, nagmamahalan, at hindi nag-aaway-away. Ngunit hindi ganito ang lahat ng buong pamilya, mayroong iba na maraming kaguluhan at sa ganitong sitwasyon, mas pipiliin at nanaisin na lamang ng katulad niyang ina na palakihin ang kaniyang mga anak nang mag-isa. Dahil kung wala nga namang pagmamahal, bakit pa nga ba magtitiis at pahihirapan ang sarili? Hindi naman sa pagiging kumpleto ang daan para sa pagmamahalan at kasiyahan.

Sinabi pa ni Dr. Guevara na “Kailangan nating basagin ang ilang stiryotipikong pananaw tungkol sa single o solo parents. May iba’t ibang kategorya ng solo parents, at iba’t iba rin ang kanilang karanasan sa pagpapalaki ng anak nang mag-isa.” Binabanggit ni Guevarra na hindi

kahulugan ng pagiging mag-isa ang hirap sa pagpapalaki ng mga anak, sapagkat mayroong mga magulang na higit na naging matiwasay ang buhay matapos piliing magtaguyod mag-isa. Kadalasan itong nakikita sa mga inang pinili pang hiwalayan ang asawa dahil sa pang-aabuso at takot na maapektuhan ang mga anak ng dahil sa ganitong uri ng relasyon.

Sa datos ng Women and Children Protection Center ng Philippine National Police taong 2011, naitala ang humigit-kumulang na 15,000 kaso ng domestic violence. Pinangangatuwiran lamang nito at ng mga samahan laban sa karahasan ng kababaihan at bata, na hindi madaling makamit ang isang perpektong pamilya. At sa ganitong uri ng mga sitwasyon, sa pagpapatotoo na rin ng nakapanayam, hindi na nakapagtatakdang maghangad

ng mas matiwasay na buhay ang mga nakaranas ng ganitong pang-aabuso.

PAGHARAP SA LIPUNAN

Sa huli, solo parents man, magulang pa rin sila. Ang pamilya, ano pa mang anyo, ay isa pa ring pamilya. Sa pagdami ng mga solo parents sa bansa, nararapat lamang na pansinin ang pagtakas ng mga marhinalisado sa patriyarkal at sa nakasanayang kaayusan o daloy ng lipunan. Hindi sinasabing mali ngunit mayroong katanungan kung bakit naging ganito ang sistema. At dahil nga sa pagdami ng mga Pilipinong pinipiling itaguyod ang kaniyang pamilya nang mag-isa, sila’y tiyak na matapang at malaya, at dapat lamang na hindi pag-isipan na basta “na-ano lang.”

PANGANIB SA PAGLILINGKOD: MGA DOKTOR SA BARRIO

Paano paglilingkuran ang nasa laylayan, kung ang mismong kaligtasan ng mga doktor sa barrio, walang katiyakaan?

SULAT NI MARY GRACE AJERO
MGA LARAWAN MULA KAY GENESIS GAMILONG
AT SA DOCTORS-TO-THE-BARRIO PROGRAM
LAPAT NI GERALD JOHN GUILLERMO

Malayo sa mga sentro ng komersyo, natatago sa mga kabundukan o sa malalayong isla, matatagpuan ang mga bayani ng bayan na piniling magsilbi sa mga marhinalisado ng lipunan. Sa mga munting rural health stations at centers nagsisilbi ang mga doktor sa barrio, mga komunidad na umaabot ng sampung oras na biyahe ng bus mula Maynila o apat na oras ng pagsakay sa bangka para magpalipat-lipat ng isla kung saan sila naglilingkod sa higit 20,000 katao. Matapos mag-aral ng medisina, sasabak sila sa tunay na hamon ng buhay bilang

mga manggagamot – ang magbigay lunas sa mga mayroong sakit at magsagip ng buhay. Sa kabila ng sakripisyo at hirap ng dumaraming bilang ng doktor sa barrio, tila hindi na bago sa kasalukuyang panahon ang katotohanan na kasabay ng paglilingkod, mayroon at mayroong panganib sa kanilang buhay.

Ang Doctors-to-the-Barrio Program ay sinimulan noong 1993 sa pangunguna ni Juan Flavies, dating kalihim ng Kagawaran ng Kalusugan (DOH), na naglalayong hikayatin ang mga nagsipagtapos ng medisina na magsilbi ng dalawang taon sa pinakamahirap

at pinakamalalayong barrio at nayon kung saan pinakakailangan ang tulong medikal. Ito ay matapos madiskubreng halos 271 bayan sa bansa ang walang doktor sa nagdaang sampung taon.

DOON SA NATATAGO AT MALAYO

Hindi na bago sa lahat ang suliranin ng kawalan ng maayos na serbisyong medikal sa mga rural na lugar. Hindi tulad ng karamihan ng mga pagamutan sa mga siyudad, nakakaranas ng mas malaking kakulangan sa pasilidad at kagamitan ang marami sa mga rural

na lugar. Dagdag pa rito ang hindi maayos na implementasyon ng polisiya, kawalan ng maayos na transportasyon at kulturang kinalakihan na rin ng marami sa mga liblib na lugar. Ayon kay DTTB Dr. Wendel Marcelo na naninilbihan sa Carles, Iloilo, “Yung access din kasi talaga ang problema sa mga ganung lugar e. ‘Pag mahirap yung access, although nandiyan ako, mapopprovide ko yung services. [Pero] sila di naman nila maa-access.” Isa si Marcelo sa dalawang doktor na naglilingkod sa Carles na may populasyong 75,000 at binubuo ng maraming hiwa-hiwalay na isla kung

saan isa sa mga pinakamalaking suliranin ay ang transportasyon.

Ngunit higit pa dito, isa sa mga pangunahing suliraning kinakaharap ng bansa ay kakulangan ng mga doktor na maglilingkod sa mga marhinalisadong komunidad na kadalasang hindi naaabot ng serbisyong medikal ng pamahalaan. Ayon sa World Health Organization (WHO), tinatayang 1:20,000 ang ideyal na doctor-to-patient ratio para sa mga Geographically Isolated and Disadvantaged Areas (GIDA) o mga lugar na malalayo, nakakaranas ng problema sa transportasyon at iba

pang salik tulad ng mataas na antas ng kahirapan o pagbangon mula sa isang krisis o armadong salungatan. Ngunit sa kasalukuyan, tinatayang sa bawat 1 doktor sa rural na lugar ay nagsisilbi sa halos 33,000 populasyon. Ayon kay Dr. Timothy Manalang, “So imagine mo, 120 patients ako lahat titingin, anong oras ako matatapos? Or kung matapos man ako on time, anong quality yung napag-usapan namin ng pasyente?” Si Manalang ang nag-iisang DTTB sa San Narciso, Quezon na nagsisilbi sa halos 50,000 populasyon naninirahan sa bulubunduking bahagi ng timog

ng probinsya. Higit sa istatistikal na pagtingin sa ganitong suliranin ay ang pagsasaalang-alang sa kalidad ng serbisyo na naipapaabot sa mga mamamayan.

Ngunit ayon sa DOH, wala umangang kakulangan sa pangkalahatang bilang ng mga doktor sa bansa, bagkus, mayroong hindi pantay na distribusyon sa bilang ng mga doktor na naglilingkod sa pribado at pampublikong pagamutan. Tinatayang 4,500 ang bilang ng mga bagong doktor na nagsisipagtapos sa bansa kada taon ngunit malaking bahagi nito ay naglilingkod sa pribadong sektor upang makabawi sa mahal na matrikula sa halos apat na taong pag-aaral ng medisina.

Bilang solusyon sa kakulangan ng mga doktor sa barrio, nagbibigay ng scholarships ang Kagawaran ng Kalusugan sa ilalim ng DOH Medical Scholarship Program para sa mga mag-aaral mula sa piling pampublikong

unibersidad at kolehiyo. Bukod pa rito, kamakailan lamang ay pinirmahan na ni Pangulong Duterte ang Cash Grants to Medical Students enrolled in State Universities and Colleges (CGMS-SUCs) program na naglalayong bigyang kalutasan ang hindi pantay na distribusyon sa bilang ng doktor sa bansa. May alokasyon na 317.7 na milyong piso ang Commission on Higher Education (CHED) para sa walong state university and colleges (SUCs). Kapalit nito, kinakailangan magbigay ng dalawang taong serbisyo sa komunidad sa bawat isang taong nakatanggap ng libreng matrikula, kung saan ang naunang tatlong taong serbisyo ay sa ilalim ng DTTB.

TUNAY NA HAMON

Ngunit kalakip ng libreng edukasyon at magandang benepisyo ang suliranin

sa seguridad at kaligtasan ng mga doktor sa barrio bunga ng kawalan ng kongkreto at maigting na polisiya para rito. Ilan sa mga barrio kung saan naglilingkod ang mga DTTB ay pinamumugaran ng mga armadong grupo. Ngunit sa ibang lugar, bagaman walang senyales ng anumang grupo ng mga rebelde, hindi pa rin nagbibigay katiyakan ang kaligtasan ng mga doktor.

Isa sa mga kaso ng pagpatay kamakailan ay ang pagpaslang kay Dr. Dreyfuss Perlas, bahagi ng DTTB batch 31 sa Lanao del Norte na binaril ng 'di nakikilalang suspek noong Marso ngayong taon. Pauwi na si Perlas mula sa isang medical mission nang barilin siya sa dibdib na ikinamatay ng nag-iisang doktor sa bayan ng Sapad, Lanao del Norte.

Nasundan pa ang kaso ng pagpatay kay Perlas ng ilan pang pagpaslang sa mga doktor sa mga rural na komunidad

“MAY 1 WEEK NA PARANG EVERYDAY MAY NABABALITANG ENCOUNTER. TAPOS MERONG NADADAMAY NA CIVILIANS SYEMPRE MAY SUNDALO, CASUALTIES NA NPA, CASUALTIES NA CIVILIANS.”

DR. TIMOTHY MANALANG
DOCTOR TO THE BARRIO
SAN NARCISO, QUEZON

na hindi pa rin nabibigyang hustisya hanggang sa kasalukuyan. Kamakailan lamang, pumutok ang balitang pagpatay sa doktor ng isla ng Dinagat na si Vicente Soco noong ika-14 ng Setyembre matapos barilin sa isang gas station ng 'di pa nakikilalang suspek. Si Soco ang pang-anim sa mga doktor na pinaslang ngayong taon. Sa ilalim ng Programa ng DTTB, may naitalang 21 kaso ng mga insidenteng kinasangkutan ng mga boluntaryong doktor kung saan 7 ang napatay samantalang dalawa naman ang namatay habang bahagi sila ng programa.

Maging si Manalang, DTTB Batch 33, nakaranas na rin ng banta sa kaniyang seguridad kamakailan matapos pumutok ang engkwentro sa pagitan ng militar at NPA sa Quezon. Ito ay matapos ang deklarasyon na itinigil ang usaping pangkapayapaan sa pagitan ng pamahalaan at NPA.

Ayon kay Manalang, "May isang week na parang everyday may nababalitang encounter. Tapos merong nadadamay na civilians syempre may sundalo, casualties na NPA, casualties na civilians". Sakop ng munisipyo kung saan naglilingkod si Manalang ang lugar ng

engkwentro ngunit ayon sa kaniya, hindi nito naabot ang health center kung saan nagtatrabaho siya, kasama ang iba pang mga ipinadalang nars at kumadrona. Gayunpaman, gumawa pa rin ng hakbang ang Regional Health Office na nag-utos na pansamantala silang lumikas mula sa kanilang lugar upang maiwasan ang anumang problema. Ayon sa kaniya, "Kasi may sugatan sila [NPA], wala naman silang doctor or nurse or kung sino man lang na marunong. Ang ginawa lahat ng na-deploy pinull out temporarily. For a while, doon muna na istasyon lalo na yung mga nurses sa Lucena, so walang tao [sa health center]."

NAPAG-IWANANG REPORMA

Lagpas dalawang dekada matapos simulan ang programa at matapos ang ilang insidenteng kinasangkutan ng mga doktor sa barrio sa nakalipas na taon, wala pa ring tiyak at kongkretong hakbang ang pamahalaan para bigyang proteksiyon hindi lang ang DTTB mismo ngunit lahat ng rural health workers kabilang ang mga nars at kumadrona. Sa kabila ng hirap at sakripisyong dinaranas

nila sa pagbibigay ng dekalidad na serbisyong medikal, naisasaalang-alang pa rin ang kanilang kaligtasan kapalit ng pagbibigay lunas sa sakit at pagsagip sa buhay ng mga maralita.

Ayon kay Marcelo, DTTB Batch 31, "Yun lang, tulad din siguro ang hinihingi ng ibang grupo o coalition for the protection of health workers, siguro wala pa rin talagang specific na polisiya o programa yung Department of Health kung paano ba talaga maproteksiyunan yung mga frontline health workers. ... Siguro dyan muna mag-umpisa kasi ang nangyayari kasi minsan tinetake ng Department of Health as isolated case, ganun. Pero alam naman natin, nitong mga nakaraan, may mga sunod-sunod na namatay na mga health personnel."

Bukod sa layuning bigyang tugon ang pangangailangang medikal ng mga naninirahan sa mga barrio, isa sa pangunahing tunguhin ng programa ng DTTB ang magkaroon ng permanenteng doktor na mananatili at maglilingkod para sa komunidad. Ngunit kung titingnan ang mahabang listahan ng mga DTTB sa nakalipas na dalawang dekada, karamihan ay pinipiling umalis sa rural

“

**SA KASALUKUYANG ESTADO NG
PANGANGALAGA SA KALUSUGAN
NA KINALALAGYAN NG BANSA,
MALAYO PA ANG LALAKBAYIN NITO
PARA MATUGUNAN ANG BAWAT
PANGANGAILANGANG MEDIKAL NG
MGA MGA MAMAYAN NITO.”**

na komunidad at bumalik sa siyudad upang ipagpatuloy ang pag-eespesyalisa sa medisina. Bahagi rin ng bilang na ito ang mga umaalis sa paglilingkod sa pampublikong pagamutan kapalit ng mas mataas na kita at magandang benepisyo sa pribadong sektor. Ayon kay Manalang, “Eh kung ang mga doktor ngayon private practice ang hinahabol nila, hindi public health. If titingnan kasi, di ba ang end goal ng DTTB ay makahanap ka ng doktor na magse-stay sa area na walang doktor. Pero kung titingnan mo ilan nga ba talaga yung nagse-stay after? Majority kung tatanungin mo ako, nagse-specialize after, nagre-residency pa rin sila. Magpa-private practice. Anong nangyari sa mga areas na dati nilang pinuntahan? Okay nag-improve sila for a while so ‘pag wala sila, ano nang nangyari? Anong ibig sabihin nun?”

Sa ganitong estado ng sistema ng pagpapanitili sa mga DTTB sa mga rural na lugar, malaking salik ang ginagampanan ng kasiguraduhan sa kaligtasan ng mga doktor. Kung malaking bahagi na ng bilang nila ang natatapyas matapos ang tatlong taong paglilingkod sa isang malayong komunidad, tiyak na mas marami pa ang aalis at maglilingkod sa ibang bayan o siyudad kung saan hindi naisasawalang bahala ang kanilang kaligtasan.

Sa kasalukuyang estado ng pangangalaga sa kalusugan na kinalalagyan ng bansa, malayo pa ang lalakbayin nito para mabigyan ng tugon ang bawat pangangailangang medikal ng mga mamayan nito. Marami pa ang kailangang reporma sa mga polisiya at programa para sa kalusugan. Hindi pa rin sapat ang mga kagamitan at pasilidad sa ibang barrio at barangay.

Patuloy pa rin dapat ang hakbang ng gobyerno upang makaabot ang serbisyong medikal sa bawat isa sa bawat sulok ng bansa. Ngunit kasabay ng mga unti-unting pagbabago, nawa ay hindi makalimutan na sa likod ng pagpapa-unlad sa sistema ng pangangalaga sa kalusugan ay ang mga nagsasakripisyong doktor sa barrio na hindi humihingi ng anumang kapalit kundi ang kaligtasan lamang nila at ng komunidad na pinaglilingkuran.

ANG BAGONG SISA: ANG KALAGAYAN NG MENTAL HEALTH SA PILIPINAS

SULAT NINA BEN EMMANUEL G. DELA CRUZ
AT APRILLE DIANE D. JARCIA
KUHA NI SELEENA BEATRICE P. DIMAANO
LAPAT NI LOUISE ALTHEA G. ACOSTA

Malamang sa malamang, pamilyar ka kay Narcisa, ang mapagmahal ngunit miserableng ina sa nobelang *Noli me Tangere* ni Jose Rizal. Kilala siya sa bansag na “Sisa,” at higit na kilala sa pagiging “baliw” sa bayan ng San Diego kung saan pinabayaang siyang magdusa sa sariling kalungkutan at pangamba patungo sa kaniyang kamatayan. Isang kathang-isip ang trahedya ni Sisa subalit hindi nalalayo rito ang isang tahimik na katotohanang nararanasan sa ating lipunan.

Siguro natagpuan mo na siya noong nagbukas ka ng telebisyon at bumungad sa iyo ang balitang may nagpakamatay na kolehiyala dahil hindi niya kayang tustusan ang matrikula ng pamantasan. Baka nakita mo na rin si Sisa sa ilang beses mong narinig ang iyong kaibigang dumaing na ayaw na niya o pagod na siya—pabiro man o hindi. O hindi kaya sa iyong sarili noong mag-isa ka sa kuwarto, habang ‘di makatulog kaiisip.

Ganyan ang makabagong Sisa: hindi ka lalapitan upang hanapin si Crispin o si Basilyo, hindi pinupurga ang mga pinoproblema sa isip sa lantarang kabaliwan. Bagkus, sila iyong mga mukhang normal sa ating lipunan, kinukubli ang mga suliranin sa sariling kokote, tahimik na nagtitimpi hanggang sa tuluyan nang sumuko. Palibhasa’y parehong Sisa ang itinatayo sa ating lipunan; at bagaman naipasa na ang Philippine Mental Health Bill, nananatili pa rin ang stigma ng mental illness.

Kamakailan lamang, naipasa ang Senate Bill 1354, o ang Mental Health Act of 2017 na isinulong nina Sen. Joel Villanueva at Sen. Risa Hontiveros. Layon nitong mapabuti ang paghahatid ng serbisyo at proteksyon sa mga pasyenteng may mental illness at magkaroon ng kaukulang suporta at pondo mula sa gobyerno. Nabanggit din ni Hontiveros sa isang panayam na nais isulong ng panukalang batas na ito ang pagbubukas ng usapin ng mental health sa Pilipinas, lalo na sa mga eskwelahan.

KAKULANGAN NG SUPORTA

Ayon sa datos na nakalap ng World Health Organization (WHO), 5% lamang ng kabuuang badyet ng gobyerno para sa kalusugan ang napupunta sa mental health. Ang malaking bahagi pa

nito ay ginagamit sa pagpapatakbo at pagpapanatili ng mga mental hospital. Dagdag pa rito ang kakulangan ng mga tauhan na kailangan para mapatakbo ang mga mental health facilities.

Humigit-kumulang 500 lamang ang bilang ng mga rehistradong psychiatrists sa bansa at nasa 1100 naman ang lisensyadong sikologo. Hindi naaabot ng mga numerong ito ang pamantayang isang propesyunal sa bawat 50,000 katao. Karamihan pa sa kanila, nagtatrabaho sa mga lungsod kaya marami ang hindi nakatatanggap ng ganitong serbisyo sa malalayong probinsya. Bukod pa rito, nagiging balakid din ang mataas na presyo ng mga serbisyong ito at ng mga gamot na pampabuti ng mental health.

Isa pang isyu ang kawalan ng maayos na healthcare regulation sa Pilipinas. Ika nga ni Dr. Ma. Regina Hechanova, isang propesor ng Sikolohiya sa Pamantasang Ateneo de Manila at Executive Director ng Ateneo Center for

Organization Research and Development (CORD), “Maraming mental health issues, ngunit walang suporta [mula sa gobyerno].” Sa kasamaang palad, hindi sakop ng PhilHealth ang pagpapagamot ng mental illness, maliban na lamang kung in-patient ang isang tao sa ospital. Bukod dito, mayroong mga mental health conditions, gaya ng ADHD at depression, na hindi kailangan ng in-patient treatment at hindi rin kasama sa nasabing seguro ng PhilHealth.

STIGMA KAY SISA

Stigma ang tawag sa marka ng kahihiyang nakakabit sa isang partikular na kondisyon o katangian ng tao. Sang-ayon si Dr. Hechanova na laganap ang stigma ukol sa mental illness sa ating bansa. “Mayroon talaga [na stigma]. Halimbawa na lamang ‘yong [sa kaso ng] drug use. Akala ng karamihan lahat ng user ay adik, at lahat ng adik ay nagiging

kriminal. Eh hindi naman ganoon ‘yon. May ganoong klaseng oryentasyon,” ani ni Dr. Hechanova.

Pinalalala ng panghuhusga at diskriminasyon na nakakabit sa pagkonsumo ng mga medisina na nagbibigay-lunas sa mga sakit sa pag-iisip, ang ilang at takot sa kabila ng pagkilala sa mga isyu ng mental health. “Maraming tao ang takot, hindi alam ang gagawin sa bipolar. Pero puwede namang maging functional ang bipolar, hindi ba? Kulang na kulang pa iyong positibong pananaw para sa mga tao,” dagdag niya.

Higit na masaklap na marami sa kanila ang nakatatanggap nito mula sa pamilya. Ganito ang naranasan ng isang diagnosed bipolar at depressed na mag-aaral mula sa Unibersidad ng Pilipinas na itatago natin sa alyas na The Chairman.

Ayon kay The Chairman, maraming beses na niyang naranasan ang diskriminasyon dahil sa kaniyang kondisyon. “[Hanggang sa punto]

na wala na akong pakialam. Pero ang pinakamalala kong naransan ay noong pinagaitan ako sa publiko ng mga taong mas nakakatanda sa akin, kahit hindi naman pisikal [o lantad] ang disorder ko.” Ilan lamang si The Chairman sa marami pang dumaranas ng pagmamaltrato sa Pilipinas.

Sa usapin ng isang stigmang lamanap sa buong bansa, hindi maiiwasang pagnilayan kung nakalakip nga ba ito sa ating kultura. Sa isang banda, kilalang matapang ang kulturang Pilipino; pinaniniwalaan ng marami na “it’s all in the mind” kaya’t madali raw na magagamot ng mga may mental health illness ang kanilang sarili kung tunay itong gugustuhin.

Bukod pa rito, nagiging magaan na paksa ang usapin ng mental health sapagkat makitid ang kolektibong pag-unawa sa konsepto ng mental illness. Samakatuwid, nakukulang ang mga kondisyon gaya ng depression, clinical anxiety, bipolar, at iba pa sa mga payak at magagaang salita tulad ng malungkot, kabado, at magulo ang isip.

Kaya hindi naniniwala si Dr. Hechanova na huli na ang lahat sa pag-intindi sa kahalagahan ng mental health. Sa katunayan, hindi niya pinaniniwalaang sa kultura nag-uugat ang ganitong pagtanggap sa usapin bagkus sa kakulangan ng edukasyon at impormasyon. “Makalinga [rin] ang ating kultura,” ani niya. “We are a caring culture, so hindi naman talaga sa malupit tayong kultura... Hindi eh, kulang lang talaga sa edukasyon.”

MAGING ISANG BASILIO

Ngunit mahalagang malaman na hindi lamang at hindi kaagad medisina ang solusyon para sa mga dumaranas ng mental illness. Malaki ang papel ng lipunang ginagalawan kaya’t dapat mas maging malay pa ang marami ukol sa usapin ng mental health. Nakikita na may mga napagtatagumpayan dito. Ayon sa direktor ng CORD, tumataas ang antas ng kamalayan ng mga Pilipino ukol sa isyu. Nakatutulong din sa pagpapalaganap ng impormasyon ang social media kung saan marami ang mga materyales na mababasa tungkol sa mga paksa gaya ng depression at anxiety. Kinakailangan ang tulong ng mga

institusyon. Mainam na magkakaroon ng iba’t ibang reporma sa curriculum upang tugunan ito sa mga susunod na taon.

“Halimbawa, mayroon sa bagong curriculum iyong kurso na Understanding the Self na ipapatupad simula next year. I-iimbed namin iyong basic mental health orientation sa kurso,” ani Dr. Hechanova. Bukod pa rito, mainam din daw kung magkakaroon ng sari-sariling programa ang iba’t ibang guidance departments ng mga eskwelahan at pamantasan sa buong bansa.

Sa lahat ng pag-aaral at pananaliksik tungkol sa mental health, lumalabas pa rin na pinakamahalaga ang simpatiya at pakikiramay ng pamilya, kaibigan o maging sino pa man sapagkat sila-sila ang unang pinupuntahan ng nagdurusa. Ibinahagi pareho ni Dr. Hechanova at ni The Chairman na hindi dapat matapos sa simpleng pag-aaral ang paksa ng mental health at ang mga isyung nakalakip dito.

“Basic empathy” ang hinihikayat ni Dr. Hechanova. “Pakikinig lamang. Maraming kaso ng suicide na naaagapan nang hindi pumupunta sa mga propesyunal. Mayroon lang taong kumausap at kumalinga sa kanila. Matuto tayong makinig.” Para naman kay The Chairman hindi lubusang mauunawaan

“PAKIKINIG LAMANG. MARAMING KASO NG SUICIDE NA NAAAGAPAN NANG HINDI PUMUPUNTA SA MGA PROPESYUNAL. MAYROON LANG TAONG KUMAUSAP AT KUMALINGA SA KANILA. MATUTO TAYONG MAKINIG.”

DR. MA. REGINA HECHANOVA
PROPESOR NG SIKOLOHIYA SA
PAMANTASANG ATENEO DE MANILA

ng mga tao sa paligid natin ang kanilang disorder kung hindi nila bubuksan ang kanilang isipan.

Laging tandaan na ang pinakamalakas na kalaban ng taong may mental illness ay ang kaniyang sarili dahil sinusubukan niyang labanan ang mga negatibong pananaw na bumabalot sa kaniyang isipan. Sa huli, importante pa rin na makinig at maging maunawain sa mga taong may mental health issues. Malaking bahagi ang lipunang ginagalawan ng mga pasyenteng may mental illness para mapabuti ang kanilang kalagayan. Bukod sa pinansyal na suporta, mahalaga ang paggugol ng oras para maibsan ang hinagpis na nararamdaman ng mga taong mayroong mental health condition.

Kung ikaw mismo ang makabagong Sisa, mabuhay ka! Matibay ang iyong loob dahil patuloy mong nilalabanan ang iyong sakit at hindi mo hinahayaang tupukin ka nito. Samakatuwid, mahalang katangian ang pagiging empathic sa ating kapwa. Nawa’y patuloy tayong maging sensitibo sa damdamin ng iba at maging instrumento ng pagbabago sa pagtanggap sa mga taong mayroong mental illness.

HARING MAYNILA, ALIPING MARALITA

*Pagsusuri ukol sa ugnayang kultural at panlipunan
ng Imperyong Maynila, at ang paghahari nito
sa mga mamamayan niya*

SULAT NI PATRICIA ANNE S. YRAY
MGA KUHA NI GEELA MARYSE N. GARCIA
LAPAT NI PATRICIA LOUISE N. REYES

I tong higante ang siyang hari ng Pilipinas – tirahan ng mga mayroong kapangyarihan, sentro ng kaganapan, puso ng komersyo at kaunlaran, at daluyan ng pera at pondo. Kasalukuyang labintatlong milyong [i] tao, at mahigit sa tatlong milyon [ii] pang magdaratingan sakay-sakay ng mga bus na mula sa mga karatig-rehiyon, ang pumupuno at nagpapatakbo sa Maynila. Ngunit makikita nating hindi lang hari ang Maynila sa ibang rehiyon – naghahari din ito sa mga mismong naninirahan dito – mga basalyo sa pagkonsumo ng kulturang popular ang karamihan, at lalong alipin ng kahirapan ang maralita.

KAHARIANG SENTRO

Sentro ng kaunlaran at kahirapan, karangyaan at siksikan, seguridad at sistematikong karahasan ang Maynila. Ang pagtatrabaho, paggasta, at pagtapon ang pundasyon at kutsyon na bumubuhay sa puwet ng Haring Maynila. Kumpara sa ibang rehiyon, dito pinakakaunti ang itinuturing na mahirap [iii], ngunit malawak din ang pagitan ng mayaman at mahirap. Hitik din ito sa mga naglalawakang pook-libangan at sa kabilang dako'y mga iskwater sa lansangan. Dito rin maraming de-guwardiyang subdibisyon habang nangangamatay ang 25 katao [vi] sa isang gabi lamang ng operasyon ng pulis sa mga laylayan ng lungsod.

Ang mga puwersang ito ng globalisasyon, kahirapan, konsumismo, diaspora, pangako ng kaunlaran, di pagkakapantay-pantay at EJKs, ang

mga kabalintunaang ito sa espasyo ng Maynila ang siyang humuhubog sa kamalayan at katuwiran ng mga mamamayan nito – kaya't patuloy na nakapaghahari ang Maynila sa mamamayan niya.

MGA BASALYO

Noon pa man, paraan na ang kulturang popular ng masa upang makasabay sa pagbabago ng lipunan. Sa bilis ng pagpasok ngayon ng pera, mga ideya, at mga bagong anyo ng midya sa Maynila, bumabalangkas ang mga ito sa mga nararanasang pagbabago sa kulturang popular. Ngayon, upang makasabay sa mga produktong inaalok, mas mataas ang kahingian pagdating sa paggasta at pagkonsumo. Ito ang pangunahing paraan kung paano nakapaghahari ang Maynila sa kaniyang sariling mamamayan.

Sa isang panayam kay G. Allan Derain, manunulat, at guro sa Kagawaran ng Filipino, naibahagi niya ang kaniyang obserbasyon ukol sa pagbabago sa pinagkukunan at halaga ng surplus na panggasta na nagdudulot ng pagkakaiba ng kulturang popular noon at ngayon. Makikita na sa nakaraang tatlong dekada umusbong ang mas pinaigting na globalisasyon sa mga trabahong pinapasukan ng mga Manileños.

Ito ang pagdami ng OFWs, ang pagpasok ng BPOs, at pagdami ng mga multinasyunal na kumpanya. Dala-dala ng mga ito ang mga global trends, at lalo't higit sa lahat ang perang pangkonsumo ng kulturang popular.

Malaking bahagi ng perang panggatong sa makina ng pagkonsumo ang nagmumula sa remittances ng mga OFWs. Tinatayang umaabot sa 2,240,000 na OFWs ang nagdadala ng 202 bilyong pisong pabalik sa Pilipinas. Nasa 289,000 naman ang OFW na nakatira sa Maynila, at dito pinadadalhan ang pamilyang naiwan, ayon sa survey ng PSA sa mga OFWs taong 2016.

Bukod sa malaking ambag ng mga OFWs, nangunguna sa paglago ang industriya ng Business Process Outsourcing (BPO). Nailathala ni Bob Shead ng ASEAN Briefing (2017) na nakapag-ambag ng 9% sa kabuuang GDP ng Pilipinas sa nakaraang taon ang mga BPO. Bago matapos ang 2017, papalo rin sa 1.4 milyon ang mga Pilipinong nagtatrabaho sa mga kompanyang ito, na kumikita dito sa Maynila ng tinatayang USD300 - USD500 buwan-buwan.

Nasa Maynila ang tatlumpu't apat sa mga higanteng kompanyang BPO. Para sa mga humahawak ng internasyunal na kliyente, ang kadalasang mga accounts na sineserbisyuhan nila ay sa banking, IT, retail, online shopping, technology, utilities, at entertainment. Ang pangangailangang maging maalam sa mga produkto ay nakabubuo na rin sa kamalayan ng mga manggagawa kung ano ang pamumuhay ng mga Kanluranin nilang kliyente - ang mga pangangailangan, luho, at produktong kanilang kinokonsumo.

Malapit din sa karanasan ng mga OFWs at BPOs, ang mga manggagawa sa multinational companies ay nakapagpapalaganap ng impluwensiya

“ONE OF ITS GREATEST CONTRIBUTION WILL BE THE CHANGING OF MINDSET OF PEOPLE... WHEN PEOPLE START SAYING THAT TAKING PUBLIC TRANSPORTATION IS NOT AS BAD... YOU WOULD HAVE ALREADY WON HALF THE BATTLE.”

DR. MA. SHEILA G. NAPALANG
UP NCTS

pagdating sa interes at sensibilidad ng kulturang popular, at ang perang panggasta para sa mga ito.

Ang dalang mga global trends at pera ng mga penomenong ito ang bumalangkas sa kalagayan ng kulturang popular ngayon. Sa obserbasyon ni G. Derain, kaiba sa kulturang popular noon na ginawa para sa masa, kinakailangan na ang mga inaalok ng produkto ng kulturang popular ngayon, magkaroon ng panggasta at pambayad para makasabay sa interes ng karamihan. Inaasahan na mayroong smartphone na maloloadan ng pangtext o wifi, o computer at DVD player na maaaring gamitin upang makahabol sa buhay ng teknolohiya.

Isang halimbawa ng penomenong ito ang pag-aaral nina Mary Ainslie et. al. upang maintindihan ang penomenon ng Hallyu (Korean New Wave) sa Thailand, Malaysia, at Pilipinas (2017), napag-alaman nilang ang tatlong bansang ito ay pare-parehong dumanas ng urbanisasyon at paglago ng ekonomiya sa nakaraang dekada, at itong kaunlaran

ang nakapagpalaganap sa impormasyon at paggamit ng digital na teknolohiya, internet, at social media - ang mga tagapagdala ng mga Korean na drama, tugtugin at pananamit sa Pilipinas.

Manipestasyon din ng mas mataas na kahingian ang pagdisenyo ng mga SIM card na may promo, entertainment box, on-demand na mga palabas sa telebisyon, tingi-tinging pelikula, at pinamurang pakikinig ng mga kanta. Para sa may mas maliliit na surplus na panggasta, nagsulputan din ang mga paraan para makasabay gaya ng nakaw na cellphone, libreng wi-fi, at piniratang DVD. Makikita na din disenyo ng mga nagbebenta ang kanilang mga produkto upang maging abot-kaya ngunit “hindi ka puwedeng umiwas sa pagtangkilik dun sa ‘rekta’”, ani G. Derain.

Para sa mga lumuwas sa Maynila sa pag-asang ito ang sentro at bukal ng pagbabago, madidiskurbre nila na ang Maynila mismo ay daluyan at imbudo lang din ng mga mas malalaking Imperyo. “Wala ka ring

kaunlaran sa Maynila kung wala ka man lang koneksiyon sa international na larang”, ayon kay G. Derain. At ang pagiging kabilang sa Overseas Filipino Workers (OFW) o empleyado ng BPO o mga multinasyunal na kumpanya ang internasyunal na lagusan upang matustusan ang pagkonsumo sa mga produkto ng kulturang popular. Manipestasyon ito ng pagpapatali at pagpapasailalim ng mga mamamayang basalyo sa mga naghaharing pwersa ng pera, konsumerismo, at globalisasyon sa lungsod ng Maynila.

MGA ALIPIN

Kung ang siklo ng pagkita at pagkonsumo ang paraan ng pamumuhay para sa mga basalyo ng Maynila, ang mga puwersa naman ng kawalang-seguridad ang nakapagtatali sa mga maralitang lungsod sa kanilang kalagayan. Ang mga karanasan nila ng kawalan ng seguridad sa bahay at buhay ang nagpapanatili sa kanila sa ilalim ng paghahari ng Maynila.

Pinakasentro sa kalagayan ng kawalang-seguridad na ito ang kanilang ugnayan sa espasyo nilang tinitirhan at sa mga may kapangyarihan.

Isang halimbawa ng kawalang-seguridad ang kanilang tirahan. Sa isang panayam kay Dr. Anna Marie Karaos, Associate Director at Head ng Urban Poverty and Governance Program ng John J. Carroll Institute on Church and Social Issues (JJCICSI), naibahagi niya ang kaniyang mga obserbasyon mula sa kanilang pakikiisa at pakikipagtulungan sa mga maralitang lungsod. Nakatira sila sa mga lupang hindi ligtas o hindi kanila, kaya bagaman marami sa kanila ang manggagawa sa Maynila, pinaalis sila at nililipat sa mga relocation sites.

Ilan lang ang pagiging construction worker, kasambahay, tagasilbi, tricycle driver, at mga tindero sa bangketa sa mga karaniwan nilang trabaho. Mapapansin na ang mga trabahong iyan ay madaling maapektuhan ng pagbabago sa ekonomiya, bagong polisiya, o pagtatapos ng kontrata na nagdudulot ng kawalan ng seguridad pagdating sa kanilang trabaho.

Bukod dito, wala rin silang seguridad sa kanilang tahanan, pinapaalis at nililipat sa mga resettlement sites sa Bulacan, Montalban, Rodriguez, Cavite, at Laguna. Maaaring normal na lang na pangyayari ang pagpapaalis sa kanila, dahil baka hindi sila nakikita bilang bahagi ng mas malaking lipunan ng Maynila.

Ayon kay Dr. Karaos, “visible lang sila bilang iskwater, invisible sila bilang manggagawa”. Ang pananaw sa kanila bilang mga kriminal, walang silbi, marumi, hindi nagbabayad ng buwis at nagbebenta ng boto ang nakapagpaparamdam sa kanila na hindi sila bahagi ng mas malaking lipunan ng mga imperyal na mamamayan ng Maynila.

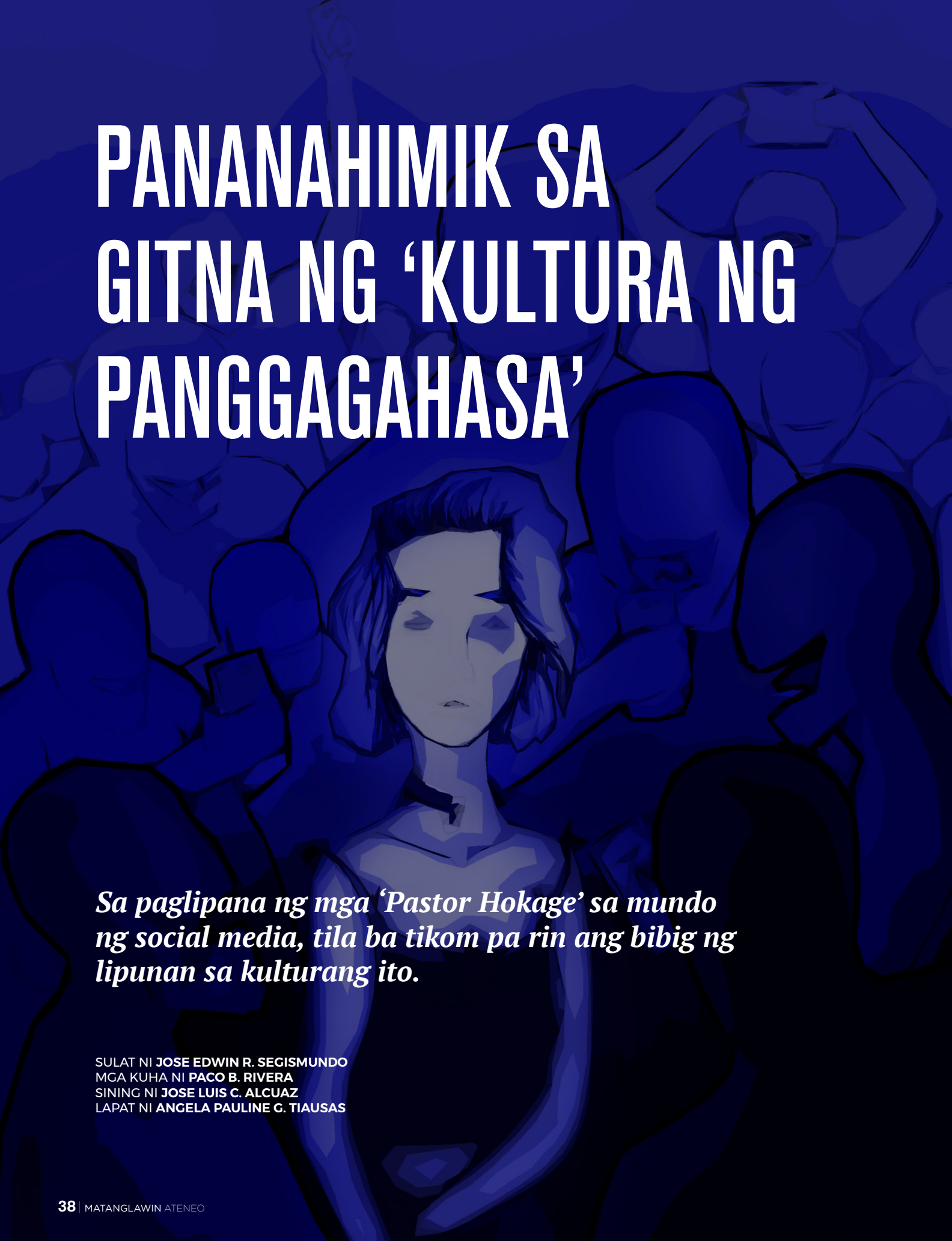
Ngunit kahit wasakin ang tahanan nila, paalisin, at ilipat sila, nakita nina Dr. Karaos na mahigit pa sa kalahati ng mga pamilyang nailipat ang umaalis sa relocation site sa loob ng apat na taon. Nakita sa mga pag-aaral ni Valenciano (2007) at Paula Claudianos (2014) na bumabalik ang mga maralitang lungsod dahil sa kakulangan ng pagpapalano at

pagkakakitaan sa kanilang pinaglipatan. Isang dahilan din ang katotohanang marami sa kanila ang pinanganak na sa Maynila. Ito na ang kinagisnan nilang paraan ng pamumuhay. Kaya kahit walang kasiguruhan ang kanilang trabaho at tahanan dito, bumabalik sila sa Imperyo. Hindi ito dahil hindi sila kritikal, ngunit dahil ang pagpapalawak ng ingklusibong kaunlaran ay hindi pa sapat upang mapalaya sila sa pagkakatali kay Haring Maynila.

HARING MAYNILA

Hindi na lamang sa labas ng Maynila masasabing Imperyo ang Manila, kundi makikitang bagong normal na ang paghahari ng Maynila mismo sa mga mamamayan niya. Ang mga puwersa ng konsumerismo at globalisasyon, ng kahirapan at hindi pagkakapantay-pantay na siyang ethos ng Maynila ang nakapagpapasailalim at nakapagtatali sa mga mamayan niya – sa mga basalyo ang una, at sa mga maralita ang pangalawa.

PANANAHIMIK SA GITNA NG 'KULTURA NG PANGGAGAHASA'

*Sa paglipana ng mga 'Pastor Hokage' sa mundo
ng social media, tila ba tikom pa rin ang bibig ng
lipunan sa kulturang ito.*

SULAT NI JOSE EDWIN R. SEGISMUNDO
MGA KUHA NI PACO B. RIVERA
SINING NI JOSE LUIS C. ALCUAZ
LAPAT NI ANGELA PAULINE G. TIAUSAS

Parang tinik na naghihintay matusok ng isang inosenteng tao, tinutusok ng lasong magbabago ng buhay ng natusok na tao.

Iyan ang panggagahasa. Sa katawan o sa isip man; sa lansangan, o sa social media; sa umaga, man o sa gabi. Wala talagang pinipiling oras ang paghahasik sa buhay ng biktima nito.

Tunay ngang nakakatakot isiping nangyayari ito sa kahit na sinuman. Lalaki man, o babae, maaring mabiktima ng panggagahasa. Nangyayari ito sa iba't ibang paraan at madalas nitong ginagawang lunsaran ang social media. Halimbawa na lamang ang pagkuha ng mga larawang in-upload ng "biktima" sa kaniyang social media account at siya namang ipinaskil sa isang grupo ng mga hayok sa laman upang kuyugin at pagpiyestahan.

Nakababahalang may mga kumalat na "Pastor Hokage groups" na nagpapalitan ng mga litrato ng kabataang babae sa mga kapwa miyembro habang gamit ang mga relihiyosong termino tulad ng 'amen', 'pastor', at iba pa upang ipahayag ang kahayukan ng kanilang laman. Mahigit-kumulang 10,000 miyembro ang nabibilang sa karaniwang isang Pastor Hokage group.

Karamihan sa kanila, mga kapuwa Pilipino. Lahat sila, nagtitipon-tipon sa paskil ng isang miyembro upang magkomento ng "Amen!" at pagpiyestahan ang ibinahagi ng 'pastor.' Dagdag pa, ritwal kung ituring ng mga grupong ito ang paggamit sa mga salita sa simbahan gaya ng 'Mabuting Balita' o 'New Testament', 'Old Testament' at 'Bible Study'.

Paano ito umusbong sa Facebook nang halos walang pahintulot? Pagkatapos nitong maibalita sa midyang pantelebisyon, patuloy pa rin ang paglaganap ng ganitong mga grupo. Mistulang isang hydra na tinutubuan ng maraming ulo habang pinupugutan sila ng reports sa Facebook.

MODELO NG ATING LIPUNAN

Sa pag-usbong ng nasabing Pastor Hokage groups, nababahalala si Cherie Alfiler, isang guro ng Sosyolohiya sa Pamantasang Ateneo de Manila at dalubhasa sa larangan ng Social

Anthropology, "Isang malaking halimbawa ng pagpapakita ng uri ng modelo ang pagpost ng isang tao sa isang Pastor Hokage group ng isang bata at nagpatawag ng mga ani. Yung mga nag-respond ng 'Amen', umaayon sa patakaran ng komunidad," sagot ni binibining Alfiler sa panayam ukol sa ganitong uri ng kultura.

Narito raw ang tinatawag na 'normative behavior' o isang kilos o gawi na umaayon sa tingin ng nakararami at nagdudulot pa ng papuri sa mga gumagawa nito. Nakalubog na marahil sa lipunan ang kultura ng pagtingin ng mga lalaki sa babae bilang 'obheto ng pagtatalik.' Dahil dito, sabi ni Bb. Alfiler na talagang mahirap baguhin ang isip ng kasalukuyang lipunan, sapagkat hindi ito tatanggapin ng karamihan lalo pa sa kasalukuyang panahon, kahit sabihin pang lumalawak na ang usapin ng lipunan tungkol dito.

Ganito rin ang binanggit ni Leslie Lopez, isang dalubhasa sa karapatan para sa mga kababaihan sa pamantasang Ateneo, "Nagpapakita ng representation [ang kultura ng panggagahasa] ng ating uri ng lipunan, mula sa bahay, sa paaralan, hanggang sa lahat ng salik na

bumubuo sa lipunan." Ibig punahin ni Lopez ang pagiging bahagi ng ganitong kultura ng panggagahasa sa iba't ibang aspekto ng lipunan - sa tahanan, paaralan at maging sa pamahalaan.

Ibinahagi ng isang dating miyembro ng Pastor Hokage group kay Alfiler na ang pagkakaroon ng sense of community sa mundo ng online ang dahilan ng pagkakabuo ng grupo. "Nagsimula raw ng hindi kaaya-ayang gawain sa isang araw. Habang nasa Facebook, may nagtanong raw na "Meron bang bata rito?" Noong una, puro mga babae lang ang nagpakita sa feed. Siguro ito'y dahil curious sila. [...] Noong may mga bata na, tumiwalag na kami. Akala niya sa unang pag-browse sa grupong iyon, mabubuti ang mga tao roon at parang nasa isang komunidad kami, pero hindi pala." wika ni Alfiler mula sa naibahagi sa kaniya ng diumano'y dating miyembro nito.

PAGKABUHAY NG KARAHASAN

Ibig ni Alfiler na bigyang-diin ang pag-usbong ng diskurso ukol sa mga ipinagbabawal na paksa sa lipunan. Ilan sa mga ipinagbabawal na mga usapin ay

“ANG MGA BATA, HALIMBAWA, NANONOOD NG T.V., AT NAKITA NILA NA ANG PANGULONG GANITO. BILANG MAGULANG NA HINDI SANG-AYON SA GANITONG GAWI, SASABIHIN NG BATA: ‘EH BAKIT GINAGAWA NG PANGULO ITO? SIGURO TAMA NAMAN IYON.”

LESLIE LOPEZ
KAGAWARAN NG SOSYOLOHIYA
AT ANTROPOLOHIYA, ADMU

ang tungkol sa sex, reproductive health at pagsisipol.

“Bagaman iba ang realidad ng isang mayaman, indirectly affected ako, halimbawa, sa mga pangyayaring ito sapagkat hindi lang ito repleksiyon ng mas malaking istraktura ng kultura, kung hindi ito’y nagpapakita ng symbolic violence kasi narito na iyon eh, matagal na. Napupunta rin sa akin kung paano ako, bilang babae, tatratuhin ng isang lalaki. Titingnan ba ako bilang isang bagay?” ang dagdag ni Alfiler.

Tunay ngang nakakatakot ang ganitong pangyayari, dahil tinatamaan ng mga gawain ng mga Pastor Hokage group ang pangalan ng mga babae.

Bagaman sa sistema ng lipunan makikita ang ganitong pagtrato, umaabot na rin ito sa larangan ng politika. Ipinakikita rito ang kapangyarihan ng iilan na gawing marapat ang pagtatatuwa sa isang biktima ng panggagahasa. Ganito ang nangyari sa ginawang pagbibiro ni Duterte sa isang Australiyanong madre

na napabalitang ginahasa’t pinatay sa Davao noong 1989. Lumakas tuloy ang dahilan upang ipawalang-bisa ang karapatan ng mga kababaihang dapat sana’y nabigyan ng hustisiya.

“Kaya delikado ang ganitong kultura, lalo na kapag ang taong pinakamataas na antas [pangulong Duterte] ang nagpapahiwatig na ayos lang ang mga rape jokes na ito. [...] Ang mga bata, halimbawa, nanonood ng T.V., at nakita nila na ang pangulong ganito. Bilang magulang na hindi sang-ayon sa ganitong gawi, sasabihin ng bata: ‘Eh bakit ginagawa ng pangulo ito? Siguro tama naman iyon.’ Kung ganito ang pinakahuwarang modelo ng isang modernong Pilipino, tiyak na problematiko ito sa paghubog sa isip at kilos ng kabataang Pilipino.

KAHALAGAHAN NG REPUTASYON

Makikita sa hirarkiya ang simbahang Katoliko na hanggang madre lamang ang posisyon ng kababaihan sa

naturang simbahan, at tila walang balak ang simbahang Katoliko baguhin ang patriyarkal na sistema nito. Pagdating sa mga magulang, kadalasang hinayaan nila ang kanilang mga anak na gawin ang pinapagawa ng lipunan tungo sa kadalasang ginagawa ng mga lalaki at babae. Mas tinatanggap natin ang mga patakarang tingin natin na ‘marapat’ para sa pamilya, katulad ng mga pangungusap na “Okay lang iyan; lalaki na kasi iyan eh.” at “Hayaan mo. Ganyan talaga mga babae.” na isinisiwalat ng mga guro at magulang.

“Isang malaking kabawalan ang pagpapahayag ukol sa sariling kasarian (sa sariling mga gonads o mga bahagi ng katawan na pangparami ng tao). Matagal na iyon, sapagkat naroon ang impluwensiya ng simbahan dahil roon.” sabi ni binibining Alfiler.

Nananatiling makapangyarihan ang mga institusyon sa lipunan upang mapanatili ang ganitong mapaniil na sistema ng pagtingin sa kasarian. Hindi lamang simbahang Katoliko,

kundi maging ang sistema ng pamilya, paaralan, at iba pang bahagi ng lipunan.

Aniya ni Lopez, “impluwensiya ito ng iba’t ibang bagay eh. Kaya alanganin kapag ang guro mismo nagsasabing ‘okay lang iyan. Lalaki lang iyan eh.’ Kahit hindi ito nakakasira sa tao, nakakasama ito dahil iniimpluwensiya ng mas matanda eh.” Dagdag pa niya, “nagiging cycle ito, nang paulit-ulit na pagkalat ng ganitong gawi.”

Dito nagmumula ang pagtingin sa lalaki bilang matikas at babae bilang mahina at mapasailalim sa kalalakihan. Dahilan ito upang maging katanggap-tanggap - sa lalaki at maging sa mga babae - na ituring ang mga babae bilang mga obhetong seksuwal at maging katanggap-tanggap ang kultura ng panggagahasa sa kanilang hanay.

PAGHIHIKAYAT NG PAGKAMULAT

Nais ni Alfiler na sabihan ang lahat ng mga mayroong kakilalang miyembro ng mga Pastor Hokage group na hindi ito wasto sa ating pamumuhay, kahit na patuloy na lumalala ang pagkanormal ng pagtrato sa babae bilang laruan.

“Maganda diyan ay pagsabihan natin ang mga kakilala mong mga sumasali sa ganyang grupo na hindi ito kaaya-aya; akala ko mabuti kang tao, atbp.” hamon ni Alfiler sa mga mambabasa at mag-aaral. Mas masama kung alam na nating nasa ganitong mga grupo sila, ngunit pinababayaan lang natin. Tapos, magiging alanganin pa ang iyong pagkakaibigan, kung kaibigan mo sila.” dagdag niya.

Isang malawakang pagtingin naman sa kultura ng panggagahasa ang hinihikayat gawin ni Lopez. “Kung marami ang salik sa ganitong suliranin, maraming salik rin ang gagamitin natin, kung gusto natin masolusyunan ito.” Dagdag pa niya, “fluid naman ang kultura, so puwede nating hikayatin ang mga taong malapit sa atin, na ipaglaban ang karapatan ng tao, lalo na ang mga kababaihan, ngunit lahat dapat tayo maghikayat nun.”

Malaki rin ang papel ng social media upang ipakalat ang mapagbagong adbokasiyang ito, partikular sa mga paaralan. Mahalaga rin ang pagpapalaganap ng anumang uri ng sining na may bitbit ang pagtuligsa sa

ganitong pagtingin sa kababaihan at kanilang karapatan.

Dagdag din ni Lopez, “Mas maganda nga kung pag-usapan ito sa espasyo ng publiko sa wikang naiintindihan nila.” Mahalaga ring bantayan ang mga anyo ng midya sa pagbibigay-larawan nito sa kababaihan at sa pagkababae mismo. “Manatili sana ang pagbabantay sa media, na gumagamit ng babae sa pag-a-advertise.” wika muli ni Lopez.

Nagpapatuloy ang ganitong kultura ng panggagahasa at pagtingin sa kababaihan sa lipunan. Subalit, sa lipunan din nagmumula ang paraan upang mabago ito. Sa simpleng pagsusumbong sa otoridad, pagiging malay sa karapatan ng kababaihan at pagiging bukas sa mga usaping gaya nito, maaaring mabago ang kulturang ito sa espasyo ng tahanan, paaralan, opisina at iba pa.

Tao sila, hindi laruan, kahit ano pang ibig isipin at ituring ng lipunan ukol sa kanila. Nawa’y mapagpatuloy ang laban para sa unti-unting pagsugpo sa kultura ng panggagahasa.

PERYA, PAGMUMURA, PAGTATAKWIL, AT PAGPAPATAY

SULAT NI **MATTHEW O. CHOA**
MGA KUHA NI **GENESIS R. GAMILONG**
LAPAT NI **PATRICIA LOUISE N. REYES**

Noong Mayo, nahalal si Rodrigo Duterte bilang Pangulo ng Pilipinas. Bilang kandidato, maraming pangako ang lumabas sa kaniyang bibig, partikular na ang giyera kontra droga at ang pagsugpo sa terorismo sa Mindanao. Sa pang-ibabaw, maganda ang layunin ng mga ito, ngunit sa kasalukuya'y narurungisan ng karahasang umaapaw na sa buhay ng mga inosente at mga sibilyan. Sa kabila nito, maraming tao pa rin ang sumusuporta sa ganitong pamamalakad ni Duterte.

Subalit, dapat alalahanin na hindi ito nagsimula sa wala. Hindi nagsimula sa wala ang pagsuporta ng Batas Militar at Oplan Tokhang sa bansa - at ang tila ba pagiging bagong normal na ng mga imahen ng karahasan sa lipunan. Higit pang namumutawi ang ganitong pagtanggap sa mga imahen ng karahasan sa konteksto ng kasalukuyang panahon - sa panahon ng giyera, regionalism at ang walang katapusang pag-atake sa katotohanan. Sapat na marahil para sabihing nagiging isa nang perya ang Pilipinas, kung saan ginagamit ang karahasan bilang ispektakulo at ang mga "salot" ng lipunan bilang pampaaliw.

PAANO NANGYARI ITO?

Mas malawak ito kaysa sa isang pagpatay, bakbakan, at proklamasyon. Ayon kay G. Arjan Aguirre, isang propesor sa Kagawaran ng Agham Pampolitika, apat ang dahilan kung bakit nagkakaroon ng bagong normal na gaya nito: ang tatlong "P" - pragmatismo, populismo, at partisanship - para sa retorika at pamamalakad ng Pangulo, at isang "D" - distraction o pagkagambala - para sa kaniyang estratehiya kung sakaling hindi pa sapat ang kaniyang retorika. Napansin din ni Aguirre na ganyan na ang pokus ni Duterte noong nangangampanya pa lang siya. Palaging nakatuon ang Pangulo sa mga resulta, umabot man ito sa dugo at bangkay, gaya ng Oplan Tokhang at ang Batas Militar sa Mindanao. Ipinapakita niya rito na handang-handa siyang gawin ang lahat upang matupad ang mga ipinangako niya noong siya'y nangangampanya. "Kung papansin mo ang pattern, sinimulan niya sa Tokhang, nag-Batas Militar siya, pati ang kaniyang foreign policy ay politika ng pragmatismo. Minumura niya ang [mga]

political leaders to get what he wants.", sabi ni Aguirre. Subalit, hindi puwedeng sabihing mali ang pragmatismo sa pamamalakad ng pamahalaan. Aniya, "when it comes to solving crime or addressing the drug problem, dapat natin i-balance ito. Balanse dapat ang pamamalakad ng gobyerno sa paraan ng politika ng pragmatismo at ang politika kung saan rumirespeto sa idealismo natin. For example, politika na rumirespeto sa karapatang pantao, o kaya politika na rumirespeto sa kalayaan ng bawat isa o kalayaan ng tao."

KARAHASAN AT KAGUSTUHAN

Ngunit, hindi sapat na ito lamang ang pagkaunawa sa pragmatismo, bagkus mahalagang alamin din ang politika ng populismo - ang politika kung saan ginagawa ang kung anu-ano - "para magustuhan nila ang politika ng pragmatismo mo," dagdag pa ni Aguirre. "Ang politika ng populismo ay isang makalumang uri ng pamumulitika, kung saan lahat ay nakukuha sa dahas o kaya sa puwersa, karamihan sa karahasan... Ipinaparating mo na ang ginagawa mo ay gusto ng tao," sambit ni Aguirre. Bukod pa rito, tila isang perya ang kaniyang administrasyon - isang ispektakulo ng mga inaakalang hinaing ng masa gamit ang mga mala-teleseryeng balita. Dahil din dito kaya naitatakwil ang ilang bahagi ng lipunan, lalo na ang mga tutol o kaya'y sumasalungat sa kaniyang mga tunghin sa bansa. Sabi ni Aguirre: "Ang politika ng populismo ay mapangahas. Puno ito ng deception o pagkukunwari, dahil hindi porket gusto ng tao ay iyon na ang tama." Nagsisilbing paghahati sa bansa ang pagiging mapangahas ng Pangulo, at kakabit nito ang isa pang P - ang politika ng partisanship.

Napansin ni Aguirre na nagiging isang karakter si Duterte dahil sa pagpipili ng kaniyang mga sinasabi depende sa mga taong kaharap niya. Ito ang dahilan kung bakit tila ba binabatikos niya ang "Imperial Manila" sa mata ng mga taga-probinsya, krimen ang pokus kung ang kaharap ay mga negosyante, at Estados Unidos naman kung kaharap niya ang mga taga-Tsina. Napansin din ito ni Sheen Apol Gonzales, isang Atenistang Waray. "Makalat in a sense na may dissonance sa sinasabi niya

at ginagawa niya. Porous in a sense na wala siyang respeto sa buhay ng tao o kaya sa sistema ng gobyerno. Madiskarte in a sense na sobrang tigas ng ulo at wala siyang sinusundan kundi ang kaniyang sariling moralidad," ani ni Gonzales. Dagdag pa niya, nagiging ipokrito si Duterte sa kabila ng kaniyang pananalita at pagpili sa mga sinasabi niya ayon sa mga nakikinig at nanonood sa kaniya.

Kung mapapansin din sa mga obserbasyon sa itaas, isa itong halimbawa ng konsepto ng divide and conquer - hatiin ang populasyon upang mas madaling magpakita ng imahe bilang isang Pangulong mag-iisa sa bansa. Nagiging mas madali ang pagpasok ng anumang retorika't patakaran na hindi madaling maipasa kung normal ang sitwasyon. Ito rin ang mismong layunin ng politikang partisanship, ayon kay Aguirre. Ginagawa ang lahat upang masiyahan ang iba't ibang tao, upang makuha ang kanilang pagtitiwala sa kaniyang administrasyon.

TAMANG PAKIKIALAM

Ayon kay Dr. Jennifer Oreta, isang propesor sa Kagawaran ng Agham Pampolitika at mananaliksik sa militar, may punto si Duterte na ideklara ang Batas Militar sa buong Mindanao. Borderless ang giyera sa Marawi; walang limitasyon ang mga militanteng grupo kung saan sila makakapagsimula ng mga panibagong atake laban sa militar. Bukod dito, hindi ito agad matatapos kung patuloy na makakakalap ang mga rebeldeng grupo gaya ng Maute. Ang payo ni Dr. Oreta, huwag munang husgahan ang militar sa kani-kanilang mga operasyon, maliban na lang kung nakapagdududa na ang mga kilos nito. Iba-iba rin kasi ang kanilang mga layunin at 'di sapat ang isang operasyon upang matapos na ang giyera.

Ngunit, hindi puwedeng kalimutan ang mga negatibong implikasyon ng Batas Militar sa lipunan. Bukod sa mga pag-uulat at karanasan ng ilan sa pagiging abusado ng militar noong dekada '70 at '80, dapat alalahanin na militar ang may hawak ng mga baril. Sabi ni Dr. Oreta, ang militar ang itinuturing "safeguard" ng bansa, dahil sila ang may hawak ng mga armas. "Ang dahilan kung bakit nasa puwesto pa rin ang Pangulo

ay dahil nananatiling propesyonal ang militar sa kaniya.” Nasa tamang pag-iisip ang pagpapatupad ng Batas Militar sa kasalukuyan, pero nagiging aberya ito sa mga taong nasa ilalim nito.

Ayon kay Datu Amir Wagas, isang Atenistang taga-Zamboanga, naranasan niya ang mga checkpoint upang masigurado na hindi makakalusot ang kalaban. Magandang layunin ito, ngunit sinabi niya rin na kinakailangang “bantayan ang bawat galaw ng militar at pulisya sapagkat hindi tayo nakakasigurado na walang abusado sa kanila, lalo na’t nasuspindi ang habeas

corpus sa Mindanao”, kahit na halos walang pagbabago sa pangkaraniwang buhay ng kaniyang pamilya roon. Ayon naman sa mga kakilala ni Dr. Oreta sa Mindanao, nagiging aberya naman ang mga checkpoint, pero madali itong maaayos kung legal ang mga prosesong ginagawa. Bukod dito, kinakailangang din bantayan ang mga pang-aabuso ng militar sa mga lugar malapit sa Marawi. Payo ni Dr. Oreta, agad dapat magsampa ng kaso at sundin ang tamang proseso kung mangyari man ito. Sa pagsampa ng kaso, dapat ibigay lahat ng mga detalye, lalo na ang pagkakakilanlan

ng mga sundalong inirereklamo at mga pangyayari sa insidente.

PAG-AALALA AT PAGKAKAISA

Hindi nagsimula sa wala ang karahasan at ang pagsuporta nito sa kasalukuyang administrasyon. Ang kawalan ng interes sa katotohanan ang nagiging dahilan upang maging bahagi na ang karahasan sa buhay ng lipunan. Kung noon, krimen ang imahen ng karahasan. Ngayon, nagiging karahasan na rin ang mga gawain ng pulis at mga vigilante sa laban kontra droga ng estado.

Hindi pa kayang maunawaan ng marami ang katotohanan na nagiging isang perya na ang bansa dahil sinusuportahan pa rin nila ang karahasan na nangyayari sa mga “salot” ng lipunan bilang isang klaseng aliwan. Nagiging dahilan ito kung bakit hati-hati na ang lipunan: ang mga sumusuporta at tumutuligsa, ang mga pro at anti, ang pula at dilaw.

Sa panahon ng social media, fake news, at ang walang katapusang pag-atake sa katotohanan, mahalaga na magkaisa ang bansa. Mahalaga ang binanggit ni Datu Amir Wagas: “Dapat maging kritikal tayo sa presidente natin:

kung may mali, dapat isigaw, at pag may tama, dapat suportahan. Tayo ay [mga] mamamayang naglilingkod para sa ikabubuti ng bansa, at hindi lamang ng isang pangulo o ng kaniyang oposisyon.”

Sa huli, mahalaga na iwasan ang karahasan sa anumang pagpapatupad ng batas. Oo, may mga sitwasyon kung saan kinakailangan ito. Ngunit, karamihan sa mga gulo ay hindi natatapos sa bala at dugo. Hindi ito isang paligsahan kung saan panalo ang taong mas maraming pinatay. Sa bawat putok ng baril, alalahanin na mahalaga ang buhay ng bawat Pilipino, kriminal man o inosente.

Tao pa rin sila at kakabit nito ang mga karapatang iginawad sa kanilang pagiging tao.

Hamon ngayon ang isang mabungang diyalogo at diskursong walang bahid ng karahasan at pananakit - pisikal man o emosyonal. Walang pambabanat, walang pagmumura, at higit sa lahat, walang pang-iinsulto. Kung hindi kayang magkaroon ng diyalogong gaya nito, palaging mayroong mahihiwalay na indibidwal o pangkat sa bansa. Ito ang dahilan kung bakit normal na ang karahasan sa bansa; mayroong naiwan at hinahayaang maiwanan sila.

